

RAPPORT

FÖRSVARSPOLITIKENS KONSEKVENSER FÖR JÄMSTÄLLDHET I SVERIGE

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) är en feministisk fredsorganisation som samlar personer som enas i sin beslutsamhet att studera, informera om och avskaffa de grundläggande orsakerna till väpnade konflikter och legitimeringen av krig.

IKFF:s arbete utgår från en feministisk säkerhetsanalys. Vi förebygger konflikter genom att arbeta för mänsklig säkerhet, nedrustning och kvinnors meningsfulla deltagande. Vi bedriver politiskt påverkansarbete och bildar opinion på lokal, nationell och internationell nivå.

IKFF är den svenska sektionen av Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) som finns i över 40 länder, med huvudkontor i Genève och FN-kontor i New York.

©Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF, 2025

Tryckt juli 2025

info@ikff.se
www.ikff.se

Författare

Elin Liss
Malin Nilsson
Tove Ivergård

Grafisk formgivare

Lina Forsgren

Tryck

TMG Stockholm

Rapporten har tagits fram med statsbidrag från Jämställdhetsmyndigheten.

Följ oss!

Facebook.com/ikffsweden
Instagram: ikff_sverige

Stöd vårt arbete!

Swish: 900 77 74
Plusgiro: 900777-4

Bli medlem

www.ikff.se

FÖRSVARSPOLITIKENS KONSEKVENSER FÖR JÄMSTÄLLDHET I SVERIGE

TACK!

I arbetet med rapporten har IKFF haft värdefullt stöd av en referensgrupp bestående av forskare och experter från myndigheter och civilsamhälle. Referensgruppen har varit ett viktigt forum för att diskutera syfte, ingångar och avgränsningar för rapporten. Gruppen har också bidragit med tips på forskning, kunskap om politiska processer, relevanta kontakter, kloka reflektioner och nya perspektiv.

Vi vill rikta ett stort tack till referensgruppens deltagare för deras tid och engagemang!

Deltagare i referensgruppen

- Astrid Carsbring, sakkunnig mäns våld mot kvinnor på Sveriges Kvinnoorganisationer
- Annick Wibben, Anna Lindh-professor i genus, fred och säkerhet på Försvarshögskolan
- Desiree Sterner, ordförande Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF
- Lisa Bergsten, analytiker på Försvarets Forskningsinstitut, FOI
- Seinab Hilowle, sexualpolitisk sakkunnig på RFSU
- Shahab Ahmadian, ordförande MÄN
- Valter Vilkkö, jämställdhetsstrateg på Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, MSB

Tack till deltagarna i rundabordssamtal och möten som delat med sig av sina perspektiv och sin kompetens. Tack till Annika Skogar för snabb korrekturläsning och ett särskilt tack riktas till professor Maud Eduards som tagit sig tid att läsa, ställa frågor, komma med tips på forskning och inte minst uppmuntran.

IKFF ansvarar för rapportens innehåll och rekommendationer.

INNEHÅLL

7 INLEDNING

- 8 Om rapporten
- 9 Svensk försvarspolitik 2014–2025: en sammanfattning
- 10 Bristande kunskap om försvarspolitikens konsekvenser för jämställdhet
- 11 Sveriges åtaganden om jämställdhet

12 MÅL: EN JÄMN FÖRDELNING AV MAKT OCH INFLYTANDE

- 13 Försvars- och säkerhetspolitik: en manlig arena
- 16 Vem får tala om säkerhet?
- 17 Kön och synen på säkerhet
- 18 Avslutande reflektion
- 19 Rekommendationer till beslutsfattare

20 MÅL: MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA

- 21 Vad är säkerhet?
- 22 Försvar, militarisering och maskulinitet
- 25 Sexuell exploatering runt militärbaser
- 27 Våld som begås av militärer straffas sällan
- 28 Våld i nära militära relationer
- 30 Sexuella övergrepp inom militären
- 34 Avslutande reflektion
- 35 Rekommendationer till beslutsfattare

36 MÅL: EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET

- 37 Militär upprustning gynnar mäns ekonomi
- 40 Negativa konsekvenser för kvinnors ekonomi och livsvillkor
- 43 Hur fördelas statens resurser?
- 44 Avslutande reflektion
- 45 Rekommendationer till beslutsfattare

47 SLUTORD

48 BILAGA

- 48 Sveriges åtaganden om jämställdhet

**Only in time of fear is government
thrown back to its primitive and sole
function of self-defense and the many
interests of which it is the guardian
become subordinate to that.**

JANE ADDAMS (1860–1935), GRUNDARE AV
INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR
FRED OCH FRIHET OCH MOTTAGARE AV
NOBELS FREDSPRIS 1931

INLEDNING

De senaste åren har en rad stora försvarspolitiska beslut fattats som kommer att forma det svenska samhället under lång tid framöver, inte minst medlemskapet i Nato och det bilaterala försvarsavtalet med USA (DCA). Samtidigt som försvarspolitiken tar allt större utrymme ser vi att regeringen tar flera steg tillbaka när det kommer till jämställdhet.

I underlagen till besluten om Natomedlemskapet och DCA-avtalet gör regeringen tydliga påståenden om att dessa beslut inte kommer att ha några konsekvenser för jämställdhet. Syftet med denna rapport är att undersöka huruvida dessa påståenden stämmer, och om inte, vilka konsekvenser försvarspolitiken skulle kunna få för jämställdhet och kvinnors säkerhet i Sverige.

Genom att koppla ihop försvarspolitiken med frågor som rör jämställdhet, kvinnors säkerhet och rättigheter utmanar rapporten en stuprörspolitik där frågor

behandlas separat. Oavsett vilka politiska beslut våra folkvalda fattar behöver de vara medvetna om, och öppna med, vilka konsekvenser dessa kan leda till.

I tider av snabb militarisering, när det finns en känsla av brådska, får djupare analyser, bredare diskussioner och alternativ stå tillbaka för att ge företräde åt ett "hotfullt nu". Beslut som baseras på könsblinda analyser gynnar oftast män och osynliggör konsekvenser för kvinnors liv. Åtgärder vidtas därför inte heller för att motverka den resulterande ojämställdheten. Kvinnorätsorganisationer världen över vet alltför väl hur kvinnors rättigheter får vänta för något "viktigare" i tider av kris och krig. Senare är, för att citera statsvetaren Cynthia Enloe, en patriarkal tidzon.

Vi har inte tid att vänta.

OM RAPPORTEN

Denna rapport är framtagen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF, och är ett resultat av projektet *Försvarspolitikens konsekvenser för jämställdhet i Sverige*, som finansierats genom statsbidrag från Jämställdhetsmyndigheten. Existerande jämställdhetsanalyser på området tenderar att fokusera antingen på jämställdhet inom Försvarsmakten eller på det svenska försvarets insatser utomlands. Denna rapport fokuserar istället på konsekvenserna av försvarspolitiska beslut för jämställdheten i samhället i stort.

I rapporten fokuserar vi på Natomedlemskapet och det bilaterala försvarssamarbetsavtalet med USA (DCA), dels för att det i underlagen finns tydliga ställningstaganden om jämställdhet, dels för att det är beslut som i grunden förändrat Sveriges politik och roll i världen. För att undersöka beslutens potentiella konsekvenser har vi valt att utgå från tre av Sveriges sex jämställdhetspolitiska mål: *En jämn fördelning av makt och inflytande*; *Ekonomisk jämställdhet* och *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra*. Vi undersöker även om besluten och dess konsekvenser ligger i linje med Sveriges internationella åtaganden om kvinnors rättigheter.

Idag används ofta begreppet totalförsvar, vilket både inbegriper det militära och det civila försvaret. I denna rapport har vi valt att fokusera på beslut som har sin

tyngdpunkt i det militära försvaret, även om det i vissa fall är svårt att skilja dem från varandra. Rapporten berör både försvarspolitik och säkerhetspolitik. Dessa är närliggande begrepp och politiska områden, men inte synonyma. Försvarspolitik fokuserar på att bemöta externa hot från en antagonist med militära medel, medan säkerhetspolitik är bredare och inkluderar olika typer av hot och utmaningar. Säkerhetspolitiken omfattar också fler verktyg, exempelvis diplomati, ekonomiska åtgärder och nedrustning.

För att analysera konsekvenserna för jämställdhet tar vi avstamp i mänsklig säkerhet, som handlar om att skydda och främja människors grundläggande behov, friheter och värdighet snarare än nationens säkerhet. Det kan inbegripa allt från frihet från våld till tillgång till mat, hälsa, utbildning och rätten att delta i politiska processer.

I rapporten talar vi oftast om kvinnor och män som två grupper. Det beror på att den mesta statistiken och forskningen vi använder utgår ifrån dessa kategorier. Det är dock viktigt att komma ihåg att dessa grupper inte är homogena och att personer inom dem har olika mycket makt, olika politiska intressen och perspektiv. Konsekvenser av politiska beslut beror på en rad faktorer så som könsidentitet, sexualitet, etnicitet, funktion, klass och ålder.

SVENSK FÖRSVARSPOLITIK 2014-2025

EN SAMMANFATTNING

Svensk försvarspolitik har under de senaste 10 åren genomgått betydande förändringar. Mot bakgrund av Rysslands annektering av Krim 2014 stakade Försvarsbeslutet för 2016–2020¹ ut en ny inriktning. Den innebar ökade försvarsanslag, från 45 miljarder kronor 2014 till 60 miljarder kronor 2020, ett förnyat fokus på nationellt försvar samt att totalförsvaret återupptogs. Försvarsbeslutet rekommenderade även en översyn av personalförsörjningssystemet, vilket ledde till att värnplikten, som under tiden den varit vilande gjorts könsneutral, återinfördes 2017. Under perioden ingick Sverige också ett avtal med Nato om värdlandsstöd (2016).²

Försvarsbeslutet för 2021–2025³ byggde vidare på den inslagna vägen. Med en planerad ökning av försvarsanslagen till 87 miljarder år 2025, fördubblad personalstyrka, samt nya och förstärkta förband innebar beslutet den största satsningen på försvaret sedan 1950-talet. Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 gjordes ytterligare investeringar i försvaret och de totala försvarsutgifterna för 2024 landade istället på omkring 125,5 miljarder,⁴ en nästan trefaldig ökning sedan 2014.

Under perioden gjorde Sverige ett antal stora försvarspolitiska vägval. I maj 2022 lämnade regeringen in en ansökan om medlemskap i Nato och i mars 2024 lämnade Sverige en tvåhundraårig historia av alliansfrihet och inträdde som medlem i militäralliansen. I juli 2024 deltog Sverige för första gången i ett Natotoppmöte som fullvärdig medlem och i början av 2025 ingick ett svenskt förband för första gången i Natos stående styrkor på plats i Lettland.⁵

I augusti 2024 trädde det bilaterala avtalet om försvarssamarbete med USA, det så kallade DCA-avtalet, i kraft.⁶ Avtalet ger USA tillgång till 17 svenska militärbaser, varav delar reserveras exklusivt för amerikansk militär, samt till svenska hamnar och flygplatser. Avtalet ger också USA rätt att lagra militärt materiel i Sverige samt reglerar den rättsliga statusen för amerikanska soldater stationerade i Sverige. Redan i slutet av 2025 kan USA få tillgång till svenska militärbaser.⁷

¹ Betänkande 2014/15: FöU11. *Försvarspolitisk inriktning - Sveriges försvar 2016-2020*.

² Regeringen. *Sveriges och Natos historia*. 2024. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-i-nato/sveri-ges-och-natos-historia/> (hämtad 2025-04-14)

³ Betänkande 2020/21: FöU4. *Totalförsvaret 2021–2025*.

⁴ Regeringen. *Försvarsbudget*. (u.å.). <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsvarsbudget/> (hämtad 2025-04-15)

⁵ Nu landstiger svenska Nato-soldater i Lettland – första stationeringen utomlands. *SVT Nyheter*. (18/1 2025). <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/nu-landstiger-svenska-nato-soldater-i-lettland-forsta-stationeringen-utomlands> (hämtad 2025-06-09)

⁶ Regeringen. *Avtal om försvarssamarbete med USA*. 2024. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/militart-forsvar/avtal-om-forsvarssamarbete-med-usa-dca/> (hämtad 2025-06-09)

⁷ Pål Jonson: I slutet av året kan USA börja använda svenska militärbaser. *Dagens Nyheter*. (10/4 2025) [https://www.dn.se/sverige/pal-jonson-i-slutet-av-aret-kan-usa-borja-anvanda-svenska-militarbaser/](https://www.dn.se/sverige/pal-jonson-i-slutet-av-aret-kan-usa-borja-anvanda-svenska-militarbas/) (hämtad 2025-04-14)

I det senaste försvarsbeslutet 2025-2030⁸ föreslogs ett tillskott på över 170 miljarder till det militära försvaret fram till 2030, då det totala försvarsanslaget skulle uppgå till 186 miljarder kronor. Satsningarna ska öka takten i försvarets tillväxt i syfte att vara en "trovärdig, pålitlig och solidarisk" Natomedlem. Till 2030 ska fyra brigader vara färdiga och antalet värnpliktiga ska öka till 10 000. I beslutet finns också ett särskilt fokus på materiefrågor, försvarsinnovation, forskning och utveckling samt ett tillskott till det civila

försvaret på sammanlagt 37,5 miljarder kronor.⁹ Efter att försvarsbeslutet antogs av riksdagen lade regeringen fram ett förslag om en lånefinansierad försvarssatsning på sammanlagt uppemot 300 miljarder kronor till och med 2034 för att möta Natos då förväntade nya mål för försvarsutgifter på mellan 3-4 procent av BNP.¹⁰ Samtliga riksdagspartier ställde sig bakom förslaget.¹¹ På Natotoppmötet i juni 2025 beslutade dock medlemsstaterna att lägga ett mål på 5 procent av BNP till år 2035,¹² så ytterligare ökningarna väntas.

BRISTANDE KUNSKAP OM FÖRSVARSPOLITIKENS KONSEKVENSER FÖR JÄMSTÄLLDHET

För att mäta kunskapsläget bland beslutsfattare och myndigheter har IKFF gått igenom regeringens underlag och de listade remissinstansernas svar inför besluten om ett svenskt Natomedlemskap och DCA-avtalet, samt tittat på de två senaste försvarsbesluten, beslutet om återinförd (och könsneutral) värnplikt samt den analys av säkerhetsläget som togs fram av en riksdagsgrupp inför beslutet om att ansöka om Natomedlemskap våren 2022.

Utifrån dessa underlag gör IKFF bedömningen att **kunskapen om försvarspolitikens konsekvenser för jämställdhet är mycket låg.**

I såväl promemorian *Sveriges medlemskap i Nato Ds 2022:24* som i promemorian *Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater Ds 2024:2* (senare propositionerna) bedömer regeringen att förslagen inte har några konsekvenser för jämställdhet. Ingen organisation eller myndighet med specifik kompetens kring kvinnors rättigheter eller jämställdhet fanns bland de listade remissinstanserna.

I promemorian om Natomedlemskap står det att: *Ett medlemskap bedöms i övrigt inte få några konsekvenser för /.../ jämställdheten.*¹³ I promemorian om DCA-avtalet står det att: *förslag bedöms inte få några konsekvenser för /.../ jämställdheten mellan kvinnor och män.*¹⁴

⁸ Betänkande 2024/25: FöU2. *Totalförsvaret 2025–2030*.

⁹ Regeringen. *Nytt totalförvarsbeslut för ett starkare Sverige*. 2024. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/10/nytt-totalforsvarsbeslut-for-ett-starkare-sverige2/> (hämtad 2025-04-23)

¹⁰ Regeringen. *Satsningar på stärkt militärt försvar, åtgärder mot hybridhot och ökat stöd till Ukraina*. 2025.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/03/satsningar-pa-starkt-militart-forsvar-atgarder-mot-hybridhot-och-okat-stod-till-ukraina/> (hämtad 2025-06-16)

¹¹ Historisk upprustning av försvaret – satsning på 300 miljarder. *SVT Nyheter*. (19/6 2025). <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/samtliga-partier-star-nu-bakom-historisk-upprustning> (hämtad 2025-06-23)

¹² Natoländerna har enats om 5 procent. *Dagens Nyheter*. (25/6 2025). <https://www.dn.se/direkt/2025-06-25/natolanderna-har-enats-om-5-procent/> (hämtad 2025-06-25)

¹³ Ds 2022:24. *Sveriges medlemskap i Nato*.

¹⁴ Ds 2024:2. *Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater*.

Statistikmyndigheten SCB har i uppdrag att följa upp Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering och bedömer huruvida det finns ett jämställdhetsperspektiv eller inte i besluten.¹⁵ SCB gör dock endast kvantitativa analyser vilket innebär att om regeringen skriver att förslaget inte har några konsekvenser för jämställdhet så anses en jämställdhetsanalys ha genomförts. Det är då en så kallad friskrivning.¹⁶ Detta förklarar skrivningarna i regeringens propositioner.

I rapporten *Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge - konsekvenser för Sverige Ds 2022:7* som sammanställdes av en parlamentarisk arbetsgrupp under våren 2022 efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina konstaterades att: *Ett Natomedlemskap skulle inte i sig påverka Sveriges möjligheter att fortsatt främja grundvärden i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. /.../ Sverige skulle kunna fortsätta att vara drivande i det internationella arbetet för jämställdhet och i agendan för kvinnor, fred och säkerhet.*¹⁷ Fokus här ligger på utrikespolitiken. Det finns ingen analys av hur ett Natomedlemskap skulle kunna påverka jämställdheten eller kvinnors rättigheter i Sverige.

Återinförandet av den svenska värnplikten 2017, som då gjorts könsneutral, föregicks av en utredning som omfattade Försvarmaktens jämställdhetsarbete. Utredningen använder sig av den så kallade ”add women and stir”-modellen, som utgår från ett antagande om att jämställdhet automatiskt ökar om andelen kvinnor ökar. Konsekvensen blir att inget djupgående arbete för strukturell förändring ses som nödvändigt. Organisationskultur, patriarkala strukturer, våld och diskriminering är inget som lyfts som hinder för kvinnors deltagande, endast

bemötande lyfts som viktigt. Frågor om ledarskap eller mäns roll i att främja jämställdhet nämns inte heller. Detta återspeglas även i regeringens försvarsproposition (2020/21:30)¹⁸ där Försvarmaktens jämställdhetsarbete nämns i en paragraf, med fokus på rekrytering av fler kvinnor. Ett av de största hinder som identifierades var avsaknaden av anpassad materiel och utrustning. Samma mönster ser vi i den senaste försvarspropositionen (2024/25:34).¹⁹ Där omnämns dock även diskriminering, trakasserier och sexuella trakasserier.

SVERIGES ÅTAGANDEN OM JÄMSTÄLLDHET

Sverige omfattas av en rad internationella och nationella verktyg och åtaganden som förutom de mänskliga rättigheterna specifikt rör jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter. Dessa ska implementeras i politiska beslut för att uppnå målet om jämställdhet.

- Sveriges jämställdhetspolitiska mål
- Beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliets arbete
- Kvinnor, fred och säkerhetsagendan
- Kvinnokonventionen (CEDAW)
- Pekingplattformen (Beijing Platform for Action)
- Istanbulkonventionen
- Agenda 2030

Läs mer om Sveriges åtaganden i rapportens bilaga.

¹⁵ Fi2023/03284. *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Statistiska centralbyrån.*

¹⁶ SCB. *Kvantitativ uppföljning av arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2023.*

¹⁷ Ds 2022:7. *Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge - konsekvenser för Sverige.*

¹⁸ Proposition 2020/21:30. *Totalförsvaret 2021–2025.*

¹⁹ Proposition 2024/25:34. *Totalförsvaret 2025–2030.*

MÅL:

EN JÄMN FÖRDELNING AV MAKT & INFLYTANDE

01

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

FÖRSVARSPOLITIK- OCH SÄKERHETSPOLITIK: EN MANLIG ARENA

När det kommer till makt och beslutsfattande i frågor som rör försvars- och säkerhetspolitik utgör män en överväldigande majoritet. Inom EU är 81,5 procent av försvarsministrarna och 78 procent av utrikesministrarna män.²⁰ I EU:s utrikesutskott är 75 procent av ledamöterna män och i dess underutskott, som ansvarar för försvar och säkerhet, är 77 procent män.²¹

81,5%

**av försvarsministrarna
inom EU är män**

I Nato var 80 procent av de permanenta representanterna år 2023 män och endast 3 av EU:s 23 medlemsländer som även är medlemmar i Nato hade några kvinnor i toppositionerna överhuvudtaget. År 2021 var 73 procent av Natos civilt anställda män, och när det gäller nyckelposter var siffran 80 procent. Inom OSSE var 93 procent av de som ledde fältuppdrag år 2021 män.²²

Samma mönster finns inom FN. Representanterna i säkerhetsrådet bestod mellan 2015–2024 av över 75 procent män. När det gäller paneler och expertgrupper (Panels and Groups of Experts) var under samma tidsperiod 67 procent män, medan siffran för ordförandeskap för kommittéer och arbetsgrupper landade på 81 procent män.²³ Över 90 procent av militärerna inom FN:s fredsbevarande styrkor är män.²⁴

Kvinnor är underrepresenterade som regeringschefer, lagstiftare och ministrar runt om i världen. Siffrorna blir än lägre när man tittar på länder med väpnad konflikt.²⁵

De som beslutar om krig får också makt över freden. I officiella fredsförhandlingar är det nästan uteslutande män som deltar. Under 2023 utgjorde kvinnor endast 9,6 procent av förhandlare och 13,7 procent av medlare i fredsprocesser samt 26,6 procent av dem som skrev under ett fredsavtal, en siffra som faller till 1,5 procent om man inte räknar med avtal i Colombia.²⁶ Referenserna till kvinnor i avtal om fred och eldupphör har ökat från 12 procent mellan 1990–2000 till 31 procent mellan 2011–2020. År 2023 sjönk dock siffran till

²⁰ European Parliamentary Research Service. PE 769.522. *Women in foreign affairs and international security, An increasingly salient debate.* 2025.

²¹ European Institute for Gender Equality. *Gender balance in the security sector.* 2023. https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-balance-security-sector?language_content_entity=en (hämtad 2025-04-15)

²² European Institute for Gender Equality. *Gender balance in the security sector.*

²³ FN. *Women at the Security Council.* 2024. <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/women-security-council> (hämtad 2025-04-15)

²⁴ UN Women. *Facts and figures: Women, peace, and security.* 2024. <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-women-peace-and-security> (hämtad 2025-04-15)

²⁵ UN Women. *Facts and figures: Women, peace, and security.* 2024.

²⁶ FN. S/2024/671. *Women and peace and security, Secretary General Report.*

26 procent.²⁷ Detta innebär dels att kvinnor inte får sina politiska rättigheter tillgodosedda, dels att kvinnors rättigheter sällan finns på dagordningen.

Kvinnors erfarenheter av att leva i patriarkala ojämställda samhällen, inte minst under krig och väpnad konflikt, gör att de besitter andra kunskaper och perspektiv än män.²⁸ Processer som är könsblinda tenderar att gynna män och upprätthålla, eller till och med förstärka, traditionella könsroller.²⁹ Det kan handla om en ny konstitution eller hur mark ska fördelas, men också om att konsekvenserna av det sexualiserade våldet förblir outtalande. Det skapar en tystnadskultur och straffrihet som förs vidare in i fredstid.

Forskning visar att kvinnors deltagande i fredsprocesser leder till mer hållbara fredsavtal och innehåller bredare politiska reformer.³⁰ När kvinnor utövar inflytande ökar både sannolikheten att nå fram till ett avtal och möjligheten att implementera

det.³¹ Civilsamhällets och kvinnorrättsorganisationers deltagande i fredsförhandlingar minskar risken att avtal misslyckas med 64 procent.³²

År 2000 antogs resolution 1325 av FN:s säkerhetsråd. Resolutionen lade grunden för den så kallade Kvinnor, fred och säkerhetsagendan som är bindande för alla medlemsstater. Den slår fast att kvinnors deltagande i beslutsfattande i fred och säkerhet, fredsprocesser och konfliktförebyggande arbete är avgörande för att uppnå hållbar fred.

Staterna har dock ofta fokuserat på att öka kvinnors deltagande inom polis och militär. Det har osynliggjort kvinnors civila och politiska fredsarbete samt målet att förebygga väpnade konflikter och krig. Det har också bidragit till att agendan använts för att legitimera en ökad militarisering, något som kvinnofredsrörelsen³³ och akademiker³⁴ har kritiserat. Kritiken lyftes även i den globala studie som UN Women genomförde 2015: *Man får inte glömma att resolution 1325 utformades och lobbades för som en resolution om mänskliga rättigheter som skulle främja kvinnors rättigheter i konfliktsituationer. Varje policy eller program om kvinnor, fred och säkerhet måste genomföras med detta i åtanke. Försök att "säkerhetisera" frågor och att använda kvinnor som instrument i militära strategier måste konsekvent motverkas*³⁵ [vår översättning]. Syftet med resolution 1325 är och har alltid varit jämställd fred, inte jämställda krig.

9,6%

**av fredsförhandlare
under 2023 var kvinnor**

²⁷ UN Women. *Facts and figures: Women, peace, and security*. 2024.

²⁸ Krause, J. Krause, W. & Bränfors, P. Women's Participation in Peace Negotiations and the Durability of Peace. *International Interactions*, 44(6), 985–1016. (2018).

²⁹ Hernes, H. Gender Perspectives on Civilian Security Concerns and Policies. I Edwards, M. Sainsbury, D. Soininen, M. & institutionen, Stockholms universitet. *Statsvetenskapliga, Kön, makt, nation: tillägnad Maud Edwards* (Statsvetenskapliga institutionen, 2011), s.163.

³⁰ Krause, Krause & Bränfors. *Women's Participation in Peace Negotiations and the Durability of Peace*. 2018.

³¹ UN Women. *A Global Study on the implementation of UN Security council resolution 1325*. 2015. <https://wps.unwomen.org> (hämtad 2025-05-22)

³² Council on Foreign Relations. *Women in Peace Processes*. (u.å.). <https://www.cfr.org/womens-participation-in-peace-processes/> (hämtad 2025-04-15)

³³ UN Women. *A Global Study on the implementation of UN Security council resolution 1325*. 2015.

³⁴ Cockburn, C. Pratt, N. Nikoghosyan, A. & Harris, S.

³⁵ UN Women. *A Global Study on the implementation of UN Security council resolution 1325*. 2015.

→ Så ser det ut i Sverige

Militärt försvar har historiskt betraktats som en uppgift för män.³⁶ När kvinnor 1989 fick tillträde till alla militära befattningar avskaffades det sista manliga yrkesmonopolet i Sverige, även om motståndet fortsatt var starkt.³⁷ År 2023 utgjorde män 76 procent av kontinuerligt tjänstgörande inom Försvarsmakten och 91 procent av tidvis tjänstgörande. Män utgjorde också 81 procent av dem som påbörjade grundutbildning med värnplikt.³⁸

Riksdagens försvarsutskott består (våren 2025) av 59 procent män medan det i utrikesutskottet är 53 procent män. I båda utskotten är dock både ordföranden och vice ordföranden män. Riksdagens parlamentariska delegation till Nato består av 77 procent män. I Försvarsberedningen (2024) var 73 procent av ledamöterna, 84 procent av sakkunniga och 71 procent av sekretariatet män. I Utrikesnämnden, där regering och riksdag möts i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor av särskild vikt, och som är belagd med sekretess, är 72 procent av de ordinarie ledamöterna män. I arbetet med rapporten *Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge – konsekvenser för Sverige (2022)* som togs fram innan Sveriges Natoansökan, var 73 procent av ledamöterna och 71 procent av tjänstepersonerna män. Sverige har genom historien haft två ordinarie försvarsministrar och åtta ordinarie utrikesministrar som varit kvinnor.

På Försvarshögskolan, som utöver utbildning har i uppdrag att förse Försvarsdepartementet med policyrelevant forskning och analysstöd, är 75

procent av professorerna män. Bland de undervisande militära ledarna är 94 procent män.³⁹ De dominerande perspektiven inom forskningen är fokuserade på nationellt försvar även om det breddade säkerhetsbegreppet, som sätter mänsklig säkerhet i centrum, börjat leta sig in även i den försvarspolitiska forskningen. På Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI) är 69 procent av de anställda och 73 procent av de med forskarexamen män.⁴⁰

I Sveriges nationella handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet (2024–2028), som både är ett internationellt och nationellt verktyg står det att: *Kvinnors inflytande och lika deltagande inom fred och säkerhet är både en rättighetsfråga, effektivitetsfråga och en frihetsfråga. Brist på jämställdhet mellan olika grupper av kvinnor och män, flickor och pojkar, kan vara en grundorsak till, och en pådrivande faktor för, instabilitet och konflikt. Forskning visar att jämställdhet, fred och demokrati är ömsesidigt förstärkande och att de är en förutsättning för varandra.*⁴¹

Precis som på internationell nivå ser vi hur försvars- och säkerhetspolitik i Sverige är en mansdominerad arena. Den har de senaste åren blivit alltmer militariserad vilket utesluter olika perspektiv på säkerhet i såväl debatten som i beslutsfattandet. Militariseringen har också lett till att makt förflyttas från civila till militära intuitioner. Eftersom män är överrepresenterade inom dessa institutioner innebär det även en förflyttning av makt och inflytande från kvinnor till män.

³⁶ Kronsell, A. *Gender, sex, and the postnational defense: militarism and peacekeeping*, Oxford Studies in Gender and International Relations (New York, 2012; online edn, Oxford Academic, 24 May 2012)

³⁷ Formellt tillträde ingen garanti för jämställdhet. *Officerstidningen*. (21/12 2021). <https://officerstidningen.se/formellt-tilltrade-ingen-garanti-for-jamstalldhet/> (hämtad 2025-06-08)

³⁸ Försvarsmakten. FM2023-9190:34. Försvarsmaktens årsredovisning 2023.

³⁹ Försvarshögskolan. *Årsredovisning 2023*. Ö 463/2023.

⁴⁰ Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). FOI-2025-201. *Årsredovisning 2024*. 2025.

⁴¹ Utrikesdepartementet. *Sveriges nationella handlingsplan avseende perioden 2024–2028, Genomförande av FN:s Säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet*.

VEM FÅR TALA OM SÄKERHET?

I rapporten *UNSCR 1325 at 20 Years: Perspectives from Feminist Peace Activists and Civil Society* (2020) från PeaceWomen, IKFF:s internationella program för kvinnor, fred och säkerhet, vittnar kvinnliga fredsaktivister runt om i världen om hur de konfronteras med en könsbaserad hierarki av kompetens och expertis. Kvinnors deltagande i fredsprocesser hindras exempelvis av krav på "kvalifikationer" medan samma krav inte ställs på män. Mäns roll som stridande parter ses som tillräcklig för att förtjäna en plats vid bordet. Patriarkala strukturer upprätthålls då kvinnor aldrig tycks uppnå de rätta "kvalifikationerna", deras erfarenheter diskrediteras oavsett.⁴² UN Women drar en liknande slutsats i sin rapport (2015) och pekar på hur formella fredsprocesser sätts upp exkluderar kvinnor trots att de ofta är centrala aktörer i förhandlingar på lokal och regional nivå.⁴³ Hur man ser på säkerhet påverkar vem som får tala eller ens befinna sig i rummet. Det finns en hierarki kring vilka aktörer som tas på allvar och som ses som "experter". I en tid av ökad militarisering minskar det demokratiska utrymmet och militära meriter premieras.

→ Så ser det ut i Sverige

När politiska beslut ska fattas tas expertis in genom exempelvis utredningar, beredningar och remisser. Men vilka svar politiken får beror på vilka frågor som ställs och vilka aktörer som tillfrågas. I Sveriges handlingsplan för kvinnor, fred

och säkerhet står det att: *En avgörande faktor för att driva agendan för kvinnor, fred och säkerhet framåt är ett tydligt och aktivt ägarskap från den högsta ledningen hos varje medverkande aktör inklusive inom civilsamhället såväl på nationell nivå i Sverige som internationellt. För detta krävs ett ledarskap som säkerställer att jämställdhetsexpertis, forskning och analyser används integrerat i ordinarie verksamhet som ett kunskapshöjande verktyg.*⁴⁴

Trots detta gjordes ingen jämställdhetsanalys, inga jämställdhetsexperter inkluderades och det togs inte hänsyn till relevant forskning inför besluten om ett svenskt Natomedlemskap och DCA-avtalet. Även om säkerhetspolitik idag är ett brett fält med olika perspektiv, kunskap och ingångar så var den dominerande experten i svensk media våren 2022 krigsvetare från Försvarshögskolan. Militära organisationer ses fortfarande som att de besitter den enda "reella" expertisen.⁴⁵ Det stängde möjligheten för olika typer av aktörer, perspektiv och tolkningar i politiken och den offentliga debatten, eller gjorde att dessa sågs som "tyckande" i relation till det militärt "sanna". De som var avvikande utsattes för hårt motstånd och det hände till och med att forskare fick dödshot.⁴⁶ Kvinnor diskvalificerades från att ens diskutera säkerhetspolitik utifrån sitt kön, samtidigt som män utan formell skolning inom området fick agera experter i media.⁴⁷

⁴² Kaptan, S, UNSCR 1325 at 20 Years: Perspectives from Feminist Peace Activists and Civil Society. 2020. Women's International League for Peace and Freedom Women, Peace and Security Programme.

⁴³ UN Women. *A Global Study on the implementation of UN Security council resolution 1325*. 2015.

⁴⁴ Utrikesdepartementet. *Sveriges nationella handlingsplan avseende perioden 2024–2028, Genomförande av FN:s Sakerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet*.

⁴⁵ Danielsson, A. Skapandet av expertis i svensk säkerhetspolitisk debatt. I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu? Perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik*. (Carlsson, 2024). s.105

⁴⁶ Berg, E. & Fredriksson, E. (2024) Don't say peace: militarisation and the shrinking space for critical voices in the Swedish NATO debate, *Critical Studies on Security*, 12:3, 235-239

⁴⁷ Hagström, L. Sveriges känslomässiga väg in mot Nato. I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu? Perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik*. (Carlsson, 2024). s.51

KÖN OCH SYNEN PÅ SÄKERHET

Studier har visat att försvars- och säkerhetspolitik är det område där mäns och kvinnors åsikter skiljer sig åt som mest. Det handlar om olika upplevda hot och hur man ser på orsaker och lösningar. Kvinnor lägger större vikt vid förebyggande åtgärder, diplomati och dialog, medan män lägger större fokus på repressiva åtgärder som till exempel militära insatser. Kvinnor kopplar även i högre grad säkerhetshot till den personliga säkerheten medan män i högre grad förknippar säkerhet med externa militära hot.⁴⁸ Kvinnor är överlag mer kritiska till ökade försvarsanslag⁴⁹ och högre representation av kvinnor i parlamentet korrelerar med lägre militärutgifter.⁵⁰

→ Så ser det ut i Sverige

Samma mönster identifieras i Sverige. Kvinnor oroas mer över det som påverkar människors liv och tenderar att se strukturella problem bakom dem, exempelvis att ett bristande välfärdssystem kan leda till ökad brottslighet. De är också mer benägna att satsa på förebyggande insatser, även om unga män också tenderar att se detta som en lösning. Kvinnor uttrycker också mer oro över att män pressar på för krig och att stormakter ska leda världen in i en upprustningsspiral, men också för sin personliga säkerhet.⁵¹ Det finns även ett generationsgap. Den senaste SOM-undersökningen (2025) visar att unga och kvinnor

fortsatt är de grupper som är mest kritiska till den nuvarande riktningen i försvarspolitik. När det gäller en positiv inställning till Nato skiljer det sig beroende på kön (kvinnor = 52 procent, män = 65 procent) och ålder (16-29 år = 43 procent, 65+ = 67 procent).⁵²

När det kommer till den så kallade försvarsviljan ökar skillnaderna. Endast 24 procent av kvinnor är positiva till att delta i det militära försvaret medan siffran för män ligger på 53 procent. Vad gäller civilt försvar landar siffrorna på 52 respektive 70 procent.⁵³ Men hur försvarsvilja definieras har sin utgångspunkt i en nationell militär säkerhetssyn. När den största globala krisen i modern tid, Coronapandemin, slog till år 2020 stod kvinnor i främsta ledet inom vård och omsorg. Som undersköterskor, städare, sjuksköterskor, läkare, vårdbiträden och i många andra roller fortsatte de gå till jobbet utan vare sig tillräcklig skyddsutrustning eller vetskap om hur dödligt viruset var för dem själva, deras patienter och familjer. De ställde om och tog ansvar trots orimliga arbetsvillkor, inklusive etisk stress och trauman, brist på återhämtning och resurser.⁵⁴ De första sex månaderna anmäldes över 6000 coronarelaterade arbetssjukdomar till Arbetsmiljöverket, 84 procent av dem gällde kvinnor inom vård och omsorg.⁵⁵ När krisen kom bar kvinnor samhället på sina axlar.

⁴⁸ Wagnsson, C. Olsson, E.-K. & Nilsen, I. (2020). Gendered Views in a Feminist State: Swedish Opinions on Crime, Terrorism, and National Security. *Gender & Society*, 34(5), 790-817.

⁴⁹ Eichenberg, R. C., & Stoll, R. J. (2017). The acceptability of war and support for defense spending: Evidence from fourteen democracies, 2004–2013. *Journal of Conflict Resolution*, 61(4), 788–813.

⁵⁰ Elveren, A. Y., & Moghadam, V. M. (2022). Militarization and Gender Inequality: Exploring the Impact. *Journal of Women, Politics & Policy*, 43(4), 427–445.

⁵¹ Wagnsson, C. Olsson, E.-K. & Nilsen, I. (2020). Gendered Views in a Feminist State: Swedish Opinions on Crime, Terrorism, and National Security.

⁵² Widmalm, S. Politik och Opinion – Hot, försvarsvilja och förtroende för polis och Nato. 2025. SOM-institutet. Göteborgs universitet.

⁵³ Widmalm, S. Politik och Opinion – Hot, försvarsvilja och förtroende för polis och Nato. 2025. SOM-institutet. Göteborgs universitet.

⁵⁴ Westin, J. & Weilenmann, L. Så hårt har pandemin drabbat vårdpersonalen. *Vårdfokus*. (17/1 2022). <https://www.vardfokus.se/nyheter/sa-har-varldpersonalen-paverkats-av-pandemin/> (hämtad 2025-06-03)

⁵⁵ Bäckström, L. Vårdens kvinnor inte viktiga nog. *Dagens Arena*. (21/10 2020). <https://www.dagensarena.se/opinion/vardens-kvinnor-inte-viktiga-nog/> (hämtad 2025-06-03)

AVSLUTANDE REFLEKTION

Försvars- och säkerhetspolitiken i Sverige är, precis som runt om i världen, mansdominerad och vilar på en traditionell syn på säkerhet. När det kommer till besluten om ett svenskt Natomedlemskap och det bilaterala militärvtalet med USA (DCA) ställdes inte frågan om och hur dessa beslut kan påverka jämställdheten. Det konstaterades, utan analys, att det inte hade någon påverkan. Det i sin tur stängde dörren för att myndigheter och organisationer med jämställdhetskompetens sågs som relevanta experter, exempelvis som remissinstanser.

Det finns fortsatt en föreställning i Sverige om att kvinnors deltagande i fred och säkerhet är något som enbart handlar om utrikespolitik och kvinnor ”där borta”. Men agendan för kvinnor, fred och säkerhet är allomfattande och handlar om såväl kvinnors deltagande på politiska positioner som att inkludera och lyssna på en bredd av kvinnor ur civilsamhället. Den handlar även om att konsekvent tillämpa ett jämställdhetsperspektiv i frågor som rör fred och säkerhet. Det innebär att ta kvinnors säkerhet på allvar.

I praktiken skulle implementeringen av agendan för kvinnor, fred och säkerhet exempelvis kunnat ha inneburit att en konsultativ process genomfördes innan beslut om DCA-avtalet fattades, med lokala kvinnorättsorganisationer, kommuner och länsstyrelser på de platser som berörs. Då mycket av Sveriges militära verksamhet sker i Sápmi behöver samiska kvinnor och kvinnorättsorganisationers röster stå i centrum. Även kvinnorättsorganisationer på nationell nivå och myndigheters jämställdhetsexperter skulle ha ingått i processen med såväl DCA-avtalet som Natomedlemskapet genom konsultationer och som remissinstanser.

Sverige har, trots kliv bakåt på flera områden, fortfarande relativt högt anseende vad gäller jämställdhet internationellt och var ett av de första länderna som antog en handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet. Natomedlemskapet riskerar dock att öka militariseringen av agendan och att resurser och fokus riktas om för att kanaliseras in i Nato istället för att fokusera på konfliktförebyggande arbete. Nato har en policy för kvinnor, fred och säkerhet och där måste Sverige ta en roll i att påminna om agendans ursprung och syfte.

Sveriges åtaganden

Förutom agendan för kvinnor, fred och säkerhet och Sveriges egna jämställdhetspolitiska mål om makt och inflytande, är Sverige part i **FN:s Kvinnokonvention**. Den ålägger staterna att motverka stereotypa könsroller (Artikel 5), verka för lika villkor att delta i politisk och offentlig verksamhet (Artikel 7) och samma rätt att företräda sina regeringar i internationellt arbete (Artikel 8). Kvinnors deltagande och ledarskap på beslutsfattande positioner är också ett mål i **Agenda 2030** (SDG 5.5). Med **Pekingplattformen** har Sverige åtagit sig att nå en jämn könsfördelning i regeringsorgan och kommittéer samt i offentlig förvaltning (Strategic objective G.1.) samt att stärka kvinnornas roll på alla beslutsnivåer i frågor som rör fred (Strategic objective E.3).

REKOMMENDATIONER TILL BESLUTFATTARE

- Erkänn och synliggör konsekvenserna av försvarspolitiska beslut för en jämn fördelning av makt och inflytande
 - Säkerställ jämställd representation i utskott, delegationer och beredningar om försvars- och säkerhetspolitik
 - Säkerställ att en bred och kvalitativ jämställdhetsanalys genomförs inför försvars- och säkerhetspolitiska beslut, exempelvis genom att ta bort möjligheten till friskrivning
 - Ta in jämställdhetsexpertis i ett tidigt skede från myndigheter och organisationer i försvars- och säkerhetspolitiska processer
 - Erkänn kvinnors långvariga och pågående arbetet för jämställdhet och kvinnors rättigheter som freds- och säkerhetsskapande
- Konsultera lokala kvinnorättsorganisationer inför försvarspolitiska beslut som berör lokalsamhällen, exempelvis övningar, stationering av utländsk trupp och utbyggandet av svenska militärbaser och områden
 - Verka för jämställdhet inom myndigheter under Försvarsdepartementet, särskilt Försvarshögskolan och Totalförsvarets Forskningsinstitut
 - Motverka militariseringen av kvinnor, fred och säkerhetsagendan
 - Säkerställ riksdagens kontroll över och insyn i försvarspolitiska beslut och motverka en förflyttning av makt till militära institutioner

MÅL:

MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA

02

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

VAD ÄR SÄKERHET?

Traditionell säkerhetspolitik, eller försvarspolitik, bygger på att skydda en nation från yttre angrepp med militära medel. Våld som sker på uppdrag av staten har en särställning och beskrivs som bra, eller allra minst nödvändigt, och som avgörande för människors säkerhet, trygghet och frihet. Ett ensidigt fokus på nationell försvarspolitik osynliggör dock det faktum att olika människor kan vara olika säkra inom nationen, att mycket av den osäkerhet som drabbar människor inte kommer från yttre hot och att osäkerhet kan orsakas av den egna staten, inte minst för marginaliserade grupper.⁵⁶

Det faktum att våld och förtryck inte är någonting som är isolerat till krig utan även sker i fredstid utmanar vår förståelse av de två tillstånden som tydligt separerade. Mäns våld mot kvinnor är inte en konsekvens av krig, även om det ofta ökar under väpnade konflikter, utan av patriarkala maktstrukturer där kvinnor är underordnade.⁵⁷ Som statsvetaren Amanda E. Donahoe uttrycker det så kan formella fredsförhandlingar pågå medan mäns våld mot kvinnor fortsätter i hemmet.⁵⁸ Detsamma gäller våld mot hbtqi-personer. Att bryta normer kan innebära livsfara även i fredstid.⁵⁹

Vi kan alltså se våld som något som pågår över tid och rum, ett våldets kontinuum, som överbygger krig och fred. Förståelsen för våldets kontinuum blir avgörande för hur vi ser på säkerhet, vems säkerhet som prioriteras, vad som utgör ett hot samt hur vi ska hantera det.

De senaste decennierna har det traditionella säkerhetsbegreppet ifrågasatts och begreppet mänsklig säkerhet har möjliggjort ett annat sätt att se på säkerhet. Mänsklig säkerhet sätter människan i fokus och utgår från grundläggande behov, som att ha mat på bordet, tak över huvudet och att leva fri från hot, förtryck och våld.

Olika människor inom en stat upplever säkerhet och osäkerhet på olika sätt beroende på exempelvis könsidentitet, etnicitet, sexualitet, funktion, klass och ålder och hur dessa hänger ihop. Ett militärt försvar kommer exempelvis inte minska kvinnors utsatthet för sexualiserat våld, våld i nära relationer eller öka möjligheten att överleva en förlossning. Det kommer heller inte minska risken att bli misshandlad på stan på grund av sin hudfärg, sexualitet eller könsidentitet.

⁵⁶ Wibben, A. T. (2018). Why we need to study (US) militarism: A critical feminist lens. *Security Dialogue*, 49 (1-2), 136-148.

⁵⁷ Eduards, M. m.fl. Kön, heterosexualitet och (o)trygghet: En feministisk analys av svenska säkerhetsdebatter i skuggan av kriget i Ukraina. *Tidskrift för genusvetenskap* 43 (2-3): 37-60, 2023.

⁵⁸ Wibben, A. T. R., & Donahoe, A. E. (2020). Feminist Peace Research. I *The Palgrave Encyclopedia of Peace and Conflict Studies*.

⁵⁹ Kehl, K., & Edenborg, E. På rätt sida av historien? Hbtq-rättigheter som global politik. I Edenborg, E. Tornhill, S. & Åse, C. (red.), *Feministiska perspektiv på global politik*. (Studentlitteratur AB, 2021). s.181-194.

FÖRSVAR, MILITARISERING OCH MASKULINITET

Säkerhetspolitik har länge definierats och dominerats av män och föreställningar om vad som är manligt. En "riktig man" och en "riktig stat" ska kunna lösa problem med våld. I ett patriarkalt samhälle ses konfliktförebyggande, nedrustning och dialog som tecken på svaghet (femininet) medan kapacitet till (och därmed konstant hot om) våld är ett tecken på styrka (maskulinitet). Synen på säkerhet och kön, femininet och maskulinitet, påverkar politik på högsta nivå varje dag.

Daniel Ellsberg, som på 70-talet läckte information om USA:s misslyckade krigföring i Vietnam (Pentagon Papers), undrade i årtionden varför president Lyndon B. Johnson fortsatte kriget trots att det var impopulärt och hans rådgivare sa att det inte gick att vinna. Ellsberg kom fram till att det måste varit Johnsons rädsla att framstå som omanlig och svag om han backade.⁶⁰ I februari 2022 sa Rysslands president Putin: *Vare sig du vill eller ej, min sköna, så måste du stå ut med allt jag gör med dig.*⁶¹ Ukraina skulle underkastas (feminiseras) Putins makt, medan Ryssland visar potens genom våld som liknas vid en våldtäkt. Samma sak har vi sett när det kommer till kärnvapen. Efter att Indien genomfört en provsprängning 1998 sa den hindunationalistiska ledaren Thackeray att landet behövde "bevisa att vi inte är eunucker". Ytterligare ett annat exempel är

när USA:s president Trump twittrade om att hans kärnvapenknapp var större och mer välfungerande än Nordkoreas. Världens farligaste massförstörelsevapen kopplas här ihop med maskulinitet, styrka och potens.

Hur kön spelar in i internationell politik såg vi även under Sveriges Natoprocess. Sveriges ansökan om medlemskap gestaltades flera gånger som ett äktenskap. SVT:s *Politikbyrå* visade i ett fotomontage med tidigare statsminister Magdalena Andersson i brudklänning i färd med att giftas bort till Nato, representerat av president Biden och president Erdoğan.⁶² Tidigare utrikesminister Ann Linde beskrevs ge äktenskapslöften till Nato, representerat av generalsekreterare Jens Stoltenberg.⁶³

BESKYDDARLOGIKEN

Enligt statsvetaren Iris Marion Young är den maskulina beskyddarlogiken central för att förstå hur traditionell säkerhetspolitik fungerar. Män har som uppgift att skydda nationen, och kvinnor och barn inom den, med våld om det krävs. I utbyte mot beskyddet ska kvinnor visa tacksamhet och respektera beskyddarens överordnade position. Detta förstärker föreställningen om kvinnor som passiva, som offer, utan förmågan att skydda sig själva.⁶⁴ Beskyddarlogiken innebär att den som beskyddas måste avsäga sig frihet och rättig-

⁶⁰ Enloe, C. *Globalization & Militarization: Feminists make the link*. 2016, andra upplagan, s.63

⁶¹ Eduards, M. m.fl. *Kön, heterosexualitet och (o)trygghet: En feministisk analys av svenska säkerhetsdebatter i skuggan av kriget i Ukraina*. 2023.

⁶² SVT Politikbyrå. (4/5 2022)

⁶³ Krutmeijer, M. Sverige är alltså en rodande brud, redo att ge upp sin oskuld för den virile herr Nato? *Sydsvenskan*. (12/5 2022). <https://www.sydsvenskan.se/2022-05-12/sverige-ar-alltsa-en-rodande-brud-redo-att-ge-upp-sin-oskuld-for-den-virile-herr-nato/> (hämtad 2025-05-26)

⁶⁴ Wendt, M., Jansson, M., & Åse, C. *Könskorrigering och rosa flickdrömmar: kön, känslor och säkerhetspolitik*. I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu? Perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik*. (Carlsson, 2024). s.63.

heter.⁶⁵ Män får (i utbyte mot att riskera sina liv för nationen) ära, tacksamhet och en uppburen status i samhället. Beskyddarlogiken gör kön till en central del i mäns relationer till varandra, både i det vardagliga och på politisk nivå.

Problemet är att beskyddarlogiken inte skyddar kvinnor från sexualiserat våld. Föreställningen om att män ska skydda ”sina” kvinnor gör det istället effektivt att begå våldtäkt på ”fiendens kvinnor” som ett sätt att förnedra fiendemännens heder för deras misslyckande att skydda dem.

MILITARISERAD MASKULINITET

Militära organisationer är byggda på lydnad, hierarki och våldsanvändning. De domineras av män och betonar värderingar som är associerade med traditionell maskulinitet som fysisk styrka, kontroll, aggressivitet och disciplin. Det är också värden som i mångt och mycket står i motsättning till en jämställd maskulinitet.

I militären ska män(niskor) gå från ”civila till militärer”, traditionellt från ”pojkar till män”.⁶⁶ Det innebär att lära sig en slags manlighet där det ingår att hantera vapen och vara redo för strid, att bruka våld och döda om så behövs, men även olika riter och symboler som fostrar vänskap och lojalitet. Det skapas ett brödraskap där maskulinitet förknippas med våldsbenägenhet, men även heterosexualitet, något som statsvetaren Annika Kronsell menar förklarar den utbredda förekomsten av porr, prostitution, sexualisering av fienden och ett sexualiserat språk inom militären.⁶⁷ Detta brödraskap möjliggör också enligt statsvetarna

Annick Wibben och Chiara Ruffa trakasserier och övergrepp.⁶⁸ Sociologen Cynthia Cockburn menar att militärens utmaning är att forma män som är villiga att döda och bli dödade men som endast gör det på ett disciplinerat och sanktionerat sätt. Den militära maskuliniteten får inte gå för långt, våldet får inte gå utanför ramarna.⁶⁹

Forskning, främst i USA, har visat att de värderingar som präglar militären även påverkar idéer om maskulinitet och könsroller utanför militären, särskilt i samhällen med påtaglig militär närvaro, exempelvis runt militärbaser och övningsområden.⁷⁰

→ Så ser det ut i Sverige

Den svenska Försvarsmakten har historiskt varit fokuserad på försvar av landets gränser vilket skapat en mer defensiv än aggressiv militär roll. Enligt statsvetaren Tua Sandman har Sverige haft ett ideal om ”den neutrala och defensiva soldaten” oftast kopplat till FN och fredsbevarande, där våldsanvändning har osynliggjorts då det setts som problematiskt.⁷¹

På 90-talet uppstod en debatt i relation till FN-insatsen, senare Natoinsatsen, i Bosnien och vilken roll svenska soldater skulle ha, fredsbevarande eller fredsframtvingande. Begreppen ”velour-soldater” och ”velour-pojkar” användes i debatten för att beskriva bilden av soldater utan ”verkligt” våldsmandat. Där framhölls ett utökat mandat att använda våld som någonting positivt, att svenska soldater inte skulle få några begränsningar. Här ser vi hur en positiv koppling görs mellan maskulinitet och våld.⁷²

⁶⁵ Eduards, M. Är det Natos fel att kvinnor blir slagna i hemmet? I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu – perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik*. (Carlsson, 2024). s.253.

⁶⁶ Ruffa, C. & Wibben, A. T. R. Initiation rituals within the military: time for a change. *Political Violence at a Glance*. (6/1 2021). https://www.academia.edu/47842747/Initiation_Rituals_within_the_Military_Time_for_a_Change (hämtad 2025-03-13)

⁶⁷ Kronsell, A. (2011). Kön, sexualitet och den post-nationella militära organisationen. I Sainsbury, D. & M. Soininen (red.), *Kön, Makt, Nation*, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. s.145-146.

⁶⁸ Ruffa, C. & Wibben. Initiation rituals within the military: time for a change. 2021.

⁶⁹ Cockburn, Cynthia, *From where we stand : war, women's activism and feminist analysis*, 1 uppl. (Zed Books, 2007).

⁷⁰ Exempelvis: Lutz, C. (2001), *Homefront: A Military City and the American Twentieth Century*. & Winslow, D. (1998), *Misplaced Loyalties: The Role of Military Culture in the Breakdown of Discipline in Peace Operations*.

⁷¹ Sandman, T. Våldet som försvann. I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu? Perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik* (Carlsson, 2024). s.161.

⁷² Sandman, T. Våldet som försvann. 2024. s.171.

Samtidigt som den militära upprustningen, medlemskapet i Nato och DCA-avtalet ofta motiveras med att vi måste skydda värden som demokrati och jämställdhet, riskerar vägvalen att bidra till att undergräva just dessa genom att frammana en alltmer militariserad maskulinitet med våldskapacitet. Under våren 2022 hävdades det att jämställdhetspolitiken försvagat svenska mäns förmåga att försvara Sverige. På *Svenska Dagbladets* ledarsida jämfördes Natoansökan med en könskorrigering.⁷³ Statsvetaren Maud Eduards m.fl. tolkar det som att Sverige i en farlig värld ska maskuliniseras genom upprustning och Natomedlemskap och frånga den naiva, idealistiska och feminina rollen vi historiskt haft som alliansfri och fredsfokuserad.⁷⁴

Motiveringen att skydda ”våra” värderingar (demokrati, frihet, öppenhet, jämställdhet, hbtq-vänligt osv.) skapar en tydlig skiljelinje mellan

oss och ”den andre”, Ryssland, som står för en aggressiv, auktoritär, patriarkal, repressiv och bakåtsträvande politik med fokus på traditionella värden. Men genom Natomedlemskapet så ingår Sverige nu i ett militärt ”vi” som inte nödvändigtvis har gemensamma värderingar. I så väl Polen som Ungern attackeras hbtqi-personers rättigheter konsekvent och utmålats, precis som i Ryssland, som ett säkerhetshot.⁷⁵ I Polen är abort olagligt om inte graviditeten är ett resultat av våldtäkt, incest eller om moderns liv är i fara.⁷⁶ Samma utveckling ser vi nu i USA både vad gäller kvinnors och hbtqi-personers rättigheter. Turkiet blir allt mer auktoritärt och år 2021 lämnade landet Istanbul-konventionen om våld mot kvinnor.⁷⁷

I grund och botten är Försvarsmaktens uppgift att, som de själva uttrycker det, ”försvara Sverige mot ett väpnat angrepp”, med våld eller hot om våld, oavsett vilka värderingar vi i Sverige har.

⁷³ Wendt, M., Jansson, M., & Åse, C. Könskorrigering och rosa flickdrömmar: kön, känslor och säkerhetspolitik. 2024. s.66

⁷⁴ Eduards, M. m.fl. Kön, heterosexualitet och (o)trygghet: En feministisk analys av svenska säkerhetsdebatter i skuggan av kriget i Ukraina.

⁷⁵ Kehl, K., & Edenberg, E. På rätt sida av historien? Hbtq-rättigheter som global politik. 2021.

⁷⁶ Amnesty. En mörk dag för polska kvinnor — polens regering tillkännager nästan heltäckande abortförbud. 28/1 2021. <https://www.amnesty.se/aktuellt/en-mork-dag-for-polska-kvinnor-polens-regering-tillkannager-nastan-heltackande-abortforbud/> (hämtad 2025-06-16)

⁷⁷ Turkiet lämnar konvention mot kvinnovald. *SVT Nyheter*. (20/3 2021). <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/turkiet-lamnar-konvention-mot-kvinnovald> (hämtad 2025-04-24)

SEXUELL EXPLOATERING RUNT MILITÄRBASER

Amerikansk militär finns idag utstationerad i över 80 länder.⁷⁸ Forskning visar att där amerikansk militär finns, där förekommer också omfattande exploatering av kvinnor. Runt baserna ökar prostitution och människohandel för sexuella ändamål, och i flera fall har soldater själva deltagit i internationell människohandel av kvinnor för prostitution.⁷⁹ Runt militärbaser i USA, Japan, Tyskland och Sydkorea bedrivs omfattande handel med kvinnor och lokala och nationella myndigheter bidrar allt för ofta till att möjliggöra det exempelvis genom de sätt man väljer att reglera sexhandel och relationen till den sändande staten.⁸⁰

Sexuell exploatering runt amerikanska baser är något den amerikanska militären är väl medveten om. USA har under många år försökt komma åt problemet men initiativen har hittills inte kunnat få bukt med det.

Exploateringen av kvinnor har varit och är fortfarande ett problem även vid Natobaser. En omfattande prostitution och människohandel växte fram i Kosovo efter att Nato tog över efter FN 1999.⁸¹

Idag sker det i länder som Nordmakedonien men även Lettland,⁸² dit Sverige har skickat sin första Natotrupp. Nato har en policy om att förebygga och reagera på sexuell exploatering och sexuella övergrepp.⁸³ Män eller maskulinitet omnämns inte i policyn.

Där internationella styrkor finns etableras ofta så kallade *sexonomier*, ett ekonomiskt system som skapas då efterfrågan på sexuella tjänster hos styrkorna är hög och ekonomin hos lokalbefolkningen är svag. Det skapar en grogrund för trafficking då kriminella nätverk ser en marknad.⁸⁴ Det är också något som sker vid FN:s fredsbevarande truppers insatser.⁸⁵

→ Så ser det ut i Sverige

När många män samlas på en och samma plats ökar efterfrågan på kvinnors kroppar. I Sverige är den pågående industrialiseringen i norra delen av landet tydliga exempel. Tidningen *Akademikern* har rapporterat om en ökad exploatering av kvinnor i Skellefteå och Luleå.⁸⁶ Det handlar inte bara om utländska kvinnor som flyttas runt mellan städer,

⁷⁸ McBrien, T. Why the U.S. Should Close Its Overseas Military Bases. *Foreign Policy*. 16/5 2023. <https://foreignpolicy.com/2023/05/16/military-defense-overseas-bases-united-states-force-posture/> (hämtad 2024-03-22)

⁷⁹ Hoots, A.B., Severing the Connection Between Sex Trafficking and U.S. Military Bases Overseas, 88 *Fordham L. Rev.* 733 (2019).

⁸⁰ Talleyrand, I. Military Prostitution: How the Authorities Worldwide Aid and Abet International Trafficking in Women. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, vol. 27, no. 1, Winter 2000, s. 151-176.

⁸¹ Nato force 'feeds Kosovo sex trade'. *The Guardian*. (7/5 2004). <https://www.theguardian.com/world/2004/may/07/balkans> (hämtad 2025-06-06)

⁸² Canbäck, R. Laglöshet kring Natobaser på Balkan – prostitution och droger. *Vi*. (14/5 2024). <https://www.vi.se/artikel/laglos-het-kring-natobaser-pa-balkan-prostitution-och-droger> (hämtad 2025-06-06)

⁸³ Nato. *The NATO Policy on Preventing and Responding to Sexual Exploitation and Abuse*. 2019. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_173038.htm (hämtad 2025-06-16)

⁸⁴ Hernes, H. Gender Perspectives on Civilian Security Concerns and Policies. 2011.

⁸⁵ Kronsell, A. Kön, sexualitet och den post-nationella militära organisationen. I Sainsbury, D. & M. Soininen (red.), *Kön, Makt, Nation*, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. 2011. s.151.

⁸⁶ Johansson, T. Risk för ökad prostitution i skuggan av industrisatsningarna. *Akademikern*. (13/2 2024) <https://akademikern.se/risk-for-okad-prostitution-i-skuggan-av-industrisatsningarna/> (hämtad 2025-03-10)

utan även lokala unga kvinnor och kvinnor som har tidigare erfarenhet av sex mot ersättning.⁸⁷ Skillnaden när det kommer till utländska trupper på svenskt territorium är att de i grunden har immunitet samt att soldater har en tydligt våldskapacitet.

I mars 2022 rapporterade svenska medier att två amerikanska militärer gripits för, och erkänt, sexköp av ukrainska kvinnor på en lägenhetsbordell när militärfartyget USS Forrest Sherman låg i Stockholms hamn.⁸⁸ Här länkas även krig och exploatering av kvinnors kroppar ihop. Efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina tvingades kvinnor på flykt vilket ökar risken att utsättas för människohandel, något Jämställdhetsmyndigheten snabbt uppmärksammade.⁸⁹

Det finns en stor risk för att placeringen av amerikansk trupp inom ramen för DCA-avtalet även kommer att leda till en ökad exploatering av kvinnor i Sverige. Risken finns även vid andra Natoländers närvaro i Sverige, exempelvis vid övningar, särskilt om USA redan genom sin närvaro i landet bidragit till en ökad exploatering i anslutning till svenska militärbaser.

Har Sverige förutsättningar att hantera denna risk? Jämställdhetsmyndigheten visar på stora skillnader i arbetet mot prostitution och männi-

kohandel runt om i landet. Endast 74 procent av kommunerna har ett styrdokument på området mäns våld mot kvinnor. Av dessa inkluderar bara 30 procent prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Kunskapen hos socialtjänsten är också i många kommuner låg.⁹⁰ Idag saknas de resurser som krävs för att Polisens arbete ska kunna vara aktivt och uppsökande. Mellan 2021 och 2022 minskade antalet ärenden om sexköp med 30 procent.⁹¹

I februari 2025 rapporterade *Aftonbladet* att endast ett åtal för människohandel för sexuella ändamål väckts på tre år.⁹² Antalet åtal och fällande domar i Sverige är lägre än i andra länder.⁹³ Enligt FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW) kan den låga nivån delvis förklaras av att utländska kvinnor som utsatts för människohandel riskerar utvisning och därför väljer att inte anmäla.⁹⁴

Risken för att svenska soldater exploaterar kvinnor i andra länder, något som skett när Sverige har skickat trupp till flera platser tidigare,⁹⁵ ökar också i och med Natomedlemskapet. Dels genom fler gemensamma övningar, dels att svensk trupp skickas till Natobaser.

⁸⁶ Johansson, T. Risk för ökad prostitution i skuggan av industrisatsningarna. *Akademikern*. (13/2 2024) <https://akademikern.se/risk-for-okad-prostitution-i-skuggan-av-industrisatsningarna/> (hämtad 2025-03-10)

⁸⁷ Johansson, T. Socialtjänsten: Oro för ökat tryck på unga tjejer i prostitution. *Akademikern*. (6/3 2024) <https://akademikern.se/socialtjansten-oro-for-okat-tryck-pa-unga-tjejer-i-prostitution/> (hämtad 2025-03-10)

⁸⁸ Anderberg, C. & Malmgren, K. Amerikanska militärer från USS Forrest Sherman köpte sex i Stockholm. *Expressen*. (17/3 2022) <https://www.expressen.se/nyheter/amerikanska-militarer-fran-uss-forrest-sherman-kopte-sex-i-stockholm/> (hämtad 2025-03-10)

⁸⁹ Jämställdhetsmyndigheten. *Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023*. 2024 <https://jamstalld-hetsmyndigheten.se/media/o4aintjg/rapport-2024-3-starkt-arbete-mot-prostitution-och-manniskohandel-2024-03-13.pdf> (hämtad 2025-03-10)

⁹⁰ Jämställdhetsmyndigheten. *Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023*.

⁹¹ Jämställdhetsmyndigheten. *Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023*.

⁹² Rapp, J. Ett åtal om trafficking – på tre år. *Aftonbladet*. (3/2 2025). <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/AvqW73/ett-enda-atal-om-trafficking-pa-tre-ar> (hämtad 2025-03-10)

⁹³ Jämställdhetsmyndigheten. *Ett fortsatt stärkt arbete mot prostitution och människohandel 2023*.

⁹⁴ Regeringen. *Sammanfattande slutsatser om Sveriges tionde periodiska rapport*. CEDAW-kommitténs granskningsrapport. 2021. <https://www.regeringen.se/contentassets/b23ca4afdc284fde839f8921d6217659/sammanfattande-slutsatser-om-sveriges-tionde-periodiska-rapport-sv.pdf> (hämtad 2025-06-16)

⁹⁵ Canbäck, R. Laglöshet kring Natobaser på Balkan – prostitution och droger. *Vi*. (14/5 2024).

VÅLD SOM BEGÅS AV MILITÄRER STRAFFAS SÄLLAN

Trots att länken mellan prostitution, människohandel för sexuella ändamål och amerikanska militär baser är både känd och väldokumenterad är det ytterst få fall som leder till åtal. Det gäller även andra brott som exempelvis våldtäkt. Det beror både på det stigma det innebär för offer att träda fram och bristen på åtgärder.⁹⁶ Våld och straffrihet underlättas genom den ojämlika maktstrukturen mellan den sändande nationen och värdnationen som regleras i avtal (Status of Forces Agreement, SOFA, eller DCA) som fastställer den rättsliga statusen för trupperna.⁹⁷ Avtalen lyfts i flera länder fram som ett problem, eftersom de skyddar amerikanska baser och personal med immunitet men inte skapar tillräckligt skydd för lokala samhällena och de som bor där.⁹⁸ I både Sydkorea⁹⁹ och Japan har det lett till att myndigheterna ofta står handfallna inför dessa brott vilket leder till strafffrihet.¹⁰⁰ Juristen Anna Belle Hoots har föreslagit att ett verktyg skulle vara att skriva in särskilda regler i avtalen mellan länderna.¹⁰¹ Detta är något som Sveriges regering valde att inte göra när man ingick DCA-avtalet med USA.

Problematiken finns även inom Nato och mellan de olika ländernas styrkor. År 2022 blev en civil kanadensisk kvinna, anställd av den kanadensiska militären, utsatt för ett sexuellt övergrepp av en militär från ett annat land på Natobasen Adazi i Lettland. Efter anmälan fick hon höra att hon inför uppdraget hade informerats om att jobbet kom med risker. Ärendet hamnade mellan stolarna då det inte var tydligt vilket land som hade ansvar.¹⁰² Kvinnan menade att avsaknaden av agerande från Kanada handlade om att man inte vill skämma ut insatsen.¹⁰³

Lokalbefolkningar vittnar om att både det land som sänder soldater och värdlandet har ett intresse av att spela ned och dölja de brott som begås av utsända soldater, då det riskerar att skada relationen mellan länderna.¹⁰⁴

⁹⁶ Hoots, A.B., *Severing the Connection Between Sex Trafficking and U.S. Military Bases Overseas*. 2019.

⁹⁷ Akibayashi, K. *Okinawa Women Act Against Military Violence: An Island Feminism Reclaiming Dignity*. *Okinawan Journal of Island Studies*, s. 42, 44. 2020.

⁹⁸ *Women and the U.S. Military in East Asia*. *Institute for Policy Studies*. 1999. https://fpif.org/women_and_the_us_military_in_east_asia/ (hämtad 2024-03-20)

⁹⁹ Han, D. *From Guardian Angels to Pests to Korean: The United States Forces and Their Criminal Acts in Korean Society*. *Scientific Research Publishing*. 2016.

¹⁰⁰ Mitchell, J. *NCIS case files reveal undisclosed U.S. military sex crimes in Okinawa*. *The Intercept*. (3/10 2021). <https://theintercept.com/2021/10/03/okinawa-sexual-crimes-us-military/> (hämtad 2024-03-20)

¹⁰¹ Hoots, A.B., *Severing the Connection Between Sex Trafficking and U.S. Military Bases Overseas*. 2019.

¹⁰² Pugliese, D. *Canadian Forces worker sexually assaulted at NATO base told she should have realized such risks existed: documents*. *Ottawa Citizen*. (5/10 2023). <https://ottawacitizen.com/news/national/defence-watch/canadian-forces-worker-sexually-assaulted-at-nato-base-told-she-should-have-realized-such-risks-existed-documents> (hämtad 2025-03-12)

¹⁰³ Pugliese, D. *Canadian Forces worker sexually assaulted at NATO base told she should have realized such risks existed: documents*. *Ottawa Citizen*. (5/10 2023).

¹⁰⁴ Mitchell, J. *NCIS case files reveal undisclosed U.S. military sex crimes in Okinawa*. *The Intercept*. (3/10 2021).

¹⁰⁵ Mitchell, J. *NCIS case files reveal undisclosed U.S. military sex crimes in Okinawa*. *The Intercept*. (3/10 2021).

→ Så ser det ut i Sverige

Inom såväl DCA-avtalet med USA som SOFA-avtalet med Nato avsäger sig Sverige rätten att lagföra brott som begås av utsänd personal i Sverige. Eventuella brott ska som regel istället hanteras av den sändande nationen, utom i specifika fall där Sverige väljer att ta tillbaka rätten att driva en rättsprocess. Det är då regeringen som beslutar om åtalsförordnande.

När beslut om åtalsförordnande ligger hos en regering och den samtidigt kan anse sig beroende av stöd från en annan stat riskerar brottsoffers rättigheter och statens intressen att ställas mot varandra. Sannolikheten att Sverige skulle ta tillbaka domsrätten måste bedömas som liten. Det riskerar att utmana rättssäkerheten och öka straffriheten samtidigt som det visar hur kvinnors rättigheter kan bli villkorade och en fråga om internationella relationer.

Det är också en fråga om olika lagar. Svensk lagstiftning skiljer sig från USA:s både vad gäller våldtäkt, där Sverige har en samtyckeslag, och sexköp, där köparen begår brott. Till tidningen *Ottar* säger juristen Julia Mo Eriksson att brist på frivillighet inte "är tillräckligt för att en handling ska utgöra våldtäkt" enligt USA:s militärlagstiftning. När det gäller sexköp tolkar hon att denna kräver någon typ av uppmaning eller tvång för att en person ska kunna dömas, inte att köpet i sig är olagligt.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Björk, H. Amerikanska soldater kan få immunitet för sexköp och våldtäkt i Sverige. *Ottar*. (4/4 2024). <https://www.ottar.se/amerikanska-soldater-kan-fa-immunitet-for-sexkop-och-valdtakt-i-sverige/> (hämtad 2025-03-10)

¹⁰⁶ Cesur, R., & Sabia, J. J. (2016). When war comes home: the effect of combat service on domestic violence. *The Review of Economics and Statistics*, 98(2), 209–225.

¹⁰⁷ Spotswood, S. Intimate Partner Violence More Common With Veterans, Military Personnel. *U.S. Medicine*. (9/11 2022). <https://www.usmedicine.com/current-issue/intimate-partner-violence-more-common-with-veterans-military-personnel/> (hämtad 2024-03-22)

VÅLD I NÄRA MILITÄRA RELATIONER

Internationell forskning visar en högre nivå av våld i nära relationer bland militärer än bland övrig befolkning. Det finns flera förklaringsmodeller som sannolikt samverkar. En handlar om den militära kulturen, där aggressivitet, hierarki och våldsanvändning inte "stannar på jobbet". En annan är påverkan av trauman, psykisk ohälsa samt missbruk. Det verkar finnas skillnader mellan grupper inom militären, exempelvis beroende på om man varit i strid eller inte.¹⁰⁶

Studier visar att risken att amerikanska soldater i aktiv tjänst utsätter sin partner för våld är tre gånger så hög som bland civila¹⁰⁷ och att våldet är mer brutalt.¹⁰⁸ En brittisk undersökning om personer som utsatts för våld pekar just på den militära kulturen och normaliseringen av våld som något som ökar kontrollerande och aggressiva beteenden.¹⁰⁹

→ Så ser det ut i Sverige

Det saknas forskning i Sverige om mäns våld mot kvinnor i nära relationer som utövas av militärer och om våldet ser annorlunda ut i relation till övrig befolkning. Av allt att döma är nivån lägre än i exempelvis USA och Storbritannien. Det finns dock flera anledningar till att frågan är relevant även i Sverige.

¹⁰⁸ Eduards, M. Är det Natos fel att kvinnor blir slagna i hemmet? I Hagström, L. (red.). *Är Sverige säkert nu – perspektiv på Nato och svensk säkerhetspolitik*. (Carlsson, 2024). s.252.

¹⁰⁹ Alves-Costa, F., Lane, R., Gribble, R., Fear, N., & MacManus, D. (2021). Experiences of Intimate Partner Violence and Abuse among Civilian Partners of UK Military Personnel: Perceptions of the Impact of Military Life and Experiences of Help-seeking and Support. King's College.

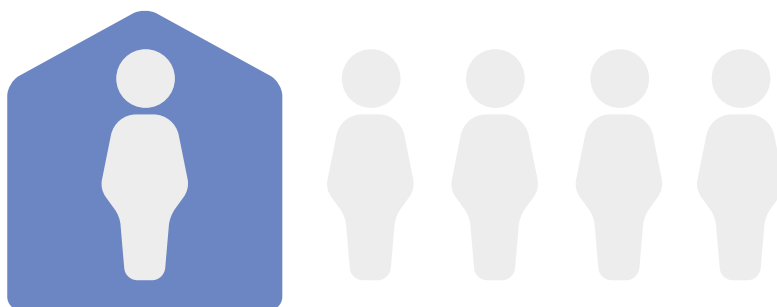
För det första kommer fler män genomgå värnplikt vilket innebär att de utbildas i våld och exponeras för den militära kulturen. För det andra riskerar fler svenska soldater att uppleva krig som en följd av Natomedlemskapet. För det tredje kan amerikansk trupp, inklusive medföljande anhöriga, genom DCA-avtalet stationeras i Sverige.

Då internationell forskning pekar ut såväl den maskulina militära kulturen som erfarenheter av krig som riskfaktorer måste risken för att mäns våld mot kvinnor kan öka tas på allvar och förebyggas. Om amerikansk militär, inklusive anhöriga, stationeras i Sverige, behövs en beredskap hos myndigheter och kommuner för att hantera våld i nära relationer inom de gästande trupperna. Det måste säkerställas att våldsutsatta på baser har samma rätt till skydd och rättssäkerhet som övrig befolkning, men också tillgång till vård och stöd som inte är kopplad till den amerikanska militären och därmed förövarens arbetsgivare.

Hur ser då Sveriges möjligheter ut att bemöta en potentiell ökning av mäns våld mot kvinnor inom

nära relationer? Mellan år 2017–2023 mördades i snitt 14 kvinnor och flickor varje år av en person den har eller har haft en parrelation med.¹¹⁰ I Polisens egen granskning av sitt förebyggande arbete i 17 fall där en kvinna har mördats av en närstående man 2023-2024, konstateras att ett par av kvinnorna hade levt om myndigheten inte hade brustit i sitt arbete. Stora brister påvisas inklusive att synen på brottets karaktär och brottsoffret påverkat insatserna. I tre av fallen hade ingen anmälan upprättats trots kännedom om våld.¹¹¹ År 2023 genomförde Unizons kvinno- och tjejjourer 200 000 stödsamtal, en ökning med 45 procent i jämförelse med 2020.¹¹² Samtidigt beviljar kommunerna endast var femte våldsutsatt skyddat boende.¹¹³

Arbetet och kompetensen om mäns våld mot kvinnor ser olika ut i olika kommuner. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att det fortsatt finns allvarliga brister, inte minst när det gäller skydd av våldsutsatta, att det våldsförebyggande arbetet måste stärkas och att arbetet inom rättsväsendet måste prioriteras.¹¹⁴

**Endas 1 av 5 våldsutsatta
får skyddat boende**

¹¹⁰ BRÅ. *Våld i nära relation*. 2025. <https://bra.se/amnen/vald-i-na-ra-relation> (hämtad 2025-05-07)

¹¹¹ Polisen brast – kunde räddat flera mördade kvinnor. *Sveriges Radio*. (6/5 2025). <https://www.sverigesradio.se/artikel/polisen-brast-kunde-raddat-flera-mordade-kvinnor> (hämtad 2025-05-07)

¹¹² Unizon. *Unizons statistik 2024*. <https://www.unizonjourer.se/om-unizon/unizons-statistik/> (hämtad 2025-03-13)

¹¹³ Sveriges Kommuner och Regioner. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta vuxna - Lärdomar från individbaserad systematisk uppföljning, SU-Kvinnofrid 2021–2023*. 2024.

¹¹⁴ Jämställdhetsmyndigheten. 2024:9. *Dags att prioritera det våldsförebyggande arbetet - En fördjupad uppföljning av målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra*. 2024.

SEXUELLA ÖVERGREPP INOM MILITÄREN

Inom militären runt om i världen finns stora problem med sexuella övergrepp och trakasserier. I USA är problemet erkänt från den högsta ledningen och det amerikanska Försvarsdepartementet har under många år försökt hantera det.¹¹⁵ Studier visar att 33 procent av amerikanska, 36,7 procent av franska och 44,6 procent av kanadensiska kvinnliga soldater utsatts för sexuella övergrepp eller trakasserier under de 12 månaderna innan studierna genomfördes (2021–2022).¹¹⁶ Enligt den kanadensiska regeringen löpte kvinnor inom militären (2015) nästan dubbelt så stor risk att utsättas för sexuella övergrepp i jämförelse med populationen i sin helhet.¹¹⁷ I Storbritannien konstaterades år 2021 att kvinnor inom militären löpte en tio gånger så hög risk att utsättas för sexuella trakasserier än sina manliga kollegor.¹¹⁸ En norsk undersökning från år 2022 visar att nästan hälften, 45 procent, av kvinnor inom försvaret hade upplevt sexuella trakasserier det senaste året.¹¹⁹

Även män utsätts, dock i lägre grad och förövarna är även då oftast män. En studie uppskattar att 1

av 50 män har erfarenhet av sexuella övergrepp inom den amerikanska militären, medan statistiken för kvinnor är 1 av 3.¹²⁰ Studier visar även en ökad risk för att utsättas för sexualiserat våld bland hbtq-personer.¹²¹

Dessa siffror gömmer samtidigt ett mörkertal. Data från USA:s Försvarsdepartement visar att endast cirka 20 procent av de tillfrågade som uppgav att de upplevt oönskad sexuell kontakt rapporterade det.¹²²

Något som återkommer i berättelserna från olika länders militärer är en tystnadskultur och rädsla för att anmäla då det kan straffa sig. Förövaren kan vara en överordnad eller så tas det inte på allvar. Ofta hanteras det som personella ärenden och inte som brott, eller att de hanteras inom militärens egna juridiska system. En brittisk granskning från 2024 visar att kvinnor som våldtagits inom militären har mycket svårare att få sina förövare fällda inom militärdomstol än fall i civil domstol.¹²³ Efter att en våg av sexuella

¹¹⁵ U.S. Department of Defense (DoD). *Sexual Assault Prevention and Response Office (SAPRO)*. (u.å.) <https://www.sapr.mil/about> (hämtad 2025-06-17)

¹¹⁶ Nato. *Sexual harassment and sexual violence in the military*. 2024. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2024/09/13/sexual-harassment-and-sexual-violence-in-the-military/index.html> (hämtad 2025-03-12)

¹¹⁷ Canada apologises for 'scourge' of military sexual misconduct. *BBC*. (13/12 2021). <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-59632657> (hämtad 2025-03-12)

¹¹⁸ House of Commons Defence Committee. *Protecting those who protect us: Women in the Armed Forces from Recruitment to Civilian Life, Second Report of Session 2021–22*. 2021. <https://committees.parliament.uk/publications/6959/documents/72771/default/> (hämtad 2025-10-12)

¹¹⁹ Bye Skille, Ø. Fortsatt stor andel kvinner som opplever seksuell trakassering i Forsvaret. *NRK*. (30/5 2023). <https://www.nrk.no/norge/fortsatt-stor-andel-kvinner-som-opplever-seksuell-trakassering-i-forsvaret-1.16428086> (hämtad 2025-05-09)

¹²⁰ U.S. Department of Veterans Affairs. *What Is Military Sexual Trauma?* 2025. https://www.ptsd.va.gov/professional/treat/type/sexual_trauma_military.asp#one (hämtad 2025-06-16)

¹²¹ Schuyler, A. C., Klemmer, C., Mamey, M. R., Schrager, S. M., Goldbach, J. T., Holloway, I. W., & Castro, C. A. (2020). Experiences of Sexual Harassment, Stalking, and Sexual Assault During Military Service Among LGBT and Non-LGBT Service Members. *Journal of traumatic stress*, 33(3), 257–266.

¹²² Department of Defense (DoD). *Fact sheet: Department of Defense Fiscal year 2021 annual report on sexual assault in the military*. 2022. https://www.sapr.mil/Portals/156/FY21_Fact_Sheet.pdf (hämtad 2024-06-17)

¹²³ Norris, S. A war on two fronts: How the British military fails women who report rapes. *OpenDemocracy*, (13/6 2024). <https://www.opendemocracy.net/en/investigation-extent-sexual-abuse-british-military-rape-women-failed/?source=in-article-related-story> (hämtad 2025-03-12)

trakasserier och övergrepp inom den kanadensiska militären uppmärksammades beslutade den då nytilträdde försvarsministern år 2021 att flytta utredningar och åtal från det militära till det civila rättssystemet och skapa ett system där brottsut-satta kan rapportera förövare utan reprimander.¹²⁴

→ Så ser det ut i Sverige

Den svenska Försvarsmakten bedriver ett arbete för att öka jämställdheten inom myndigheten. Detta motiveras både med att det är ett demokratiskt kärnvärde och med att det bidrar till att utveckla en starkare organisation. I arbetet ingår att göra jämställdhetsanalyser innan beslut fattas, att förebygga diskriminering och trakasserier samt att öka andelen kvinnor inom Försvarsmakten.¹²⁹ De senaste åren har vi sett hur Försvarsmakten i sin marknadsföring mer och mer riktar sig till unga kvinnor genom kampanjer i det offentliga rummet och i sociala medier, inklusive på internationella kvinnodagen. Men arbetet för en jämställd försvarsmakt går långsamt. En förklaring går att hitta i motståndet mot förändring på strukturell, organisatorisk och professionell nivå, något som kapten Frida Linehagen kallar "functional disinclination", eller funktionell ovilja.¹³⁰ Enligt statsvetaren Annica Kronsell likställs genus inom Försvarsmakten med kvinna. Mannen är norm och har därför inget kön. På så sätt osynliggörs maskulinitet och arbetet utmanar inte makthierarkier.¹³¹

Militärt sexuellt trauma

I USA har ett eget medicinskt begrepp etablerats, *Military Sexual Trauma, MST* (militärt sexuellt trauma), för att beskriva sexuella övergrepp som upplevts under militärtjänstgöring.¹²⁵ Det utvecklades under krigen i Irak och Afghanistan för att definiera och hantera den typ av posttraumatiskt stressyndrom som allt fler kvinnliga veteraner led av efter att ha utsatts för sexualiserat våld av manliga kollegor.¹²⁶ I den uppmärksammade dokumentären *The Invisible War* (2012) konstaterades att det är större risk för en kvinnlig soldat att bli våldtagen av en manlig kollega än att dö av fiendeeld.¹²⁷ MST får stora konsekvenser för kvinnors liv, både vad gäller psykisk och fysisk hälsa. Då brotten ofta sker på baser där den som utsatts lever och arbetar, tillsammans med en låg anmälning-frekvens och ännu lägre frekvens vad gäller påföljder, innebär det att många tvingas leva och arbeta nära sina förövare.¹²⁸

¹²⁴ Zimonjic, P. Defence Minister Anand moving military sexual misconduct cases into civilian justice system. *CBC*, (4/11 2021). <https://www.cbc.ca/news/politics/anita-anand-arbour-justice-1.6236969> (hämtad 2025-03-14)

¹²⁵ U.S. Department of Veterans Affairs. *Military Sexual Trauma*. 2025. <https://www.mentalhealth.va.gov/msthome/index.asp> (hämtad 2024-03-21)

¹²⁶ Enloe, C. (2014). *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics* (2nd ed.). University of California Press. s. 154.

¹²⁷ *The Invisible War*. PBS. 2012. <https://www.pbs.org/independentlens/documentaries/invisible-war/> (hämtad 2025-03-13)

¹²⁸ U.S. Department of Veterans Affairs. *Military Sexual Trauma*. 2025.

¹²⁹ Försvarsmakten. *Jämställdhet och jämlikhet*. 2023. <https://www.forsvarsmakten.se/sv/om-forsvarsmakten/varderingar-och-vision/jamstalldhet-och-jamlikhet/> (hämtad 2025-03-12)

¹³⁰ Försvarshögskolan. *Motstånd på olika nivåer förklarar Försvarsmaktens långsamma jämställdhetsarbete*. (13/10 2023) <https://www.fhs.se/arkiv/berattelser/2023-10-13-motstand-pa-olika-nivaer-forklarar-forsvarsmaktens-langsamma-jamstalldhetsarbete.html> (hämtad 2025-10-12)

¹³¹ Kronsell, A. Kön, sexualitet och den post-nationella militära organisationen. 2011. I Sainsbury, D. & M. Soininen (red.), *Kön, Makt, Nation*, Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. s.148–149.

Även om nivån av sexualiserat våld inom militären antas vara lägre i Sverige än i exempelvis USA är våldet fortfarande högst närvarande. Som en del av #MeToo-uppropet hösten 2017 skrev över 1700 kvinnor och icke-binära aktiva och tidigare aktiva inom Försvarsmakten under uppropet #GivAktOchBitIhop.¹³² Där delades erfarenheter av mobbning, trakasserier och våldtäkter. Berättelserna vittnade om en tystnadskultur. Försvarsmaktens egen undersökning bland de som gick grundutbildningen år 2021 visar enligt *Officerstidningen* att: *[a]ndelen kvinnor som upplever att de utsatts för kränkningar är överrepresenterade med 47 procent jämfört med andelen män på 23 procent. Inom den kvinnliga gruppen har majoriteten utomnordisk bakgrund. Berättelserna i de öppna svaren vittnar om utsatthet kopplat till flera av diskrimineringsgrunderna så som kön, sexualitet och etnicitet.*¹³³

Vintern 2020/2021 rapporterade SVT om trakasserier, maktmissbruk och våld, sexism och homofobi, mot värnpliktiga.¹³⁴ I december 2021 skickades 500 värnpliktiga hem från Enköping efter larm om allvarliga och systematiska kränkningar.¹³⁵ 2024 genomförde *Dagens Nyheter* en granskning som skildrar kvinnors erfarenheter av sexuella trakasserier och övergrepp inom Försvarsmakten. Händelser polisanmälades inte utan hanterades inom personalnämnden, ofta endast genom ett mindre löneavdrag.¹³⁶

Försvarsmaktens plan för jämställdhetsintegrering 2022–2025¹³⁷ tar upp Sveriges jämställdhetsmål om mäns våld mot kvinnor men mäns roll som förövare och maskulinitet är inget som diskuteras i dokument och instruktioner, trots rapporter om sexualiserat våld. Inom Försvarsmakten används begreppet ”ovälkommet beteende” för kränkande särbehandling, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier. Det är också detta som undersöks i medarbetarundersökningar. Begreppet osynliggör mäns sexualiserade våld mot kvinnor. Försvarsmakten är en mycket mansdominerad arbetsplats, kopplad till våldsutövning och man lever ofta tätt tillsammans, exempelvis tvingas kvinnor och män att dela duschar. Det ökar riskerna.

Försvarsmakten lyfte inte några frågor kopplade till jämställdhet och kvinnors rättigheter i sitt remissyttrande till DCA-avtalet trots att myndigheten ska göra en jämställdhetsanalys i berednings- och beslutsprocesser.¹³⁸ Deras personal löper störst risk att utsättas för sexualiserat våld om amerikansk trupp stationeras i Sverige. Det gäller även medlemskapet i Nato i samband med övningar och stationering av svensk trupp utomlands.

I Försvarsmaktens plan för jämställdhetsintegrering står det att: *Försvarsmakten ska ha medvetenhet och förmåga i sitt beslutsfattande om hur militära operationer påverkar civilbefolkningen.*¹³⁹ Trots detta finns ingen diskussion i remissyttrandet om riskerna för befolkningen i de 17 kommuner som DCA-avtalet omfattar.

¹³² 1 768 kvinnor i försvaret: ”Alla anmälningar måste tas på allvar”. *Dagens Nyheter*. (2/12 2017). <https://www.dn.se/debatt/1768-kvinnor-i-forsvaret-alla-anmalningar-maste-tas-pa-allvar/> (hämtad 2025-05-27)

¹³³ Kränkningar inom grundutbildningen fortsätter. *Officerstidningen*. (11/11 2021). <https://officerstidningen.se/krankningar-inom-grundutbildningen-fortsatter/> (hämtad 2024-03-20)

¹³⁴ Om pliktens pris. *SVT Nyheter*. 2021. <https://www.svt.se/nyheter/om/pliktens-pris> (hämtad 2025-03-13)

¹³⁵ 500 värnpliktiga skickas hem efter allvarliga kränkningar. *SVT Nyheter*. (14/12 2021). <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/500-varnpliktiga-skickas-hem-efter-allvarliga-krankningar> (hämtad 2025-03-13)

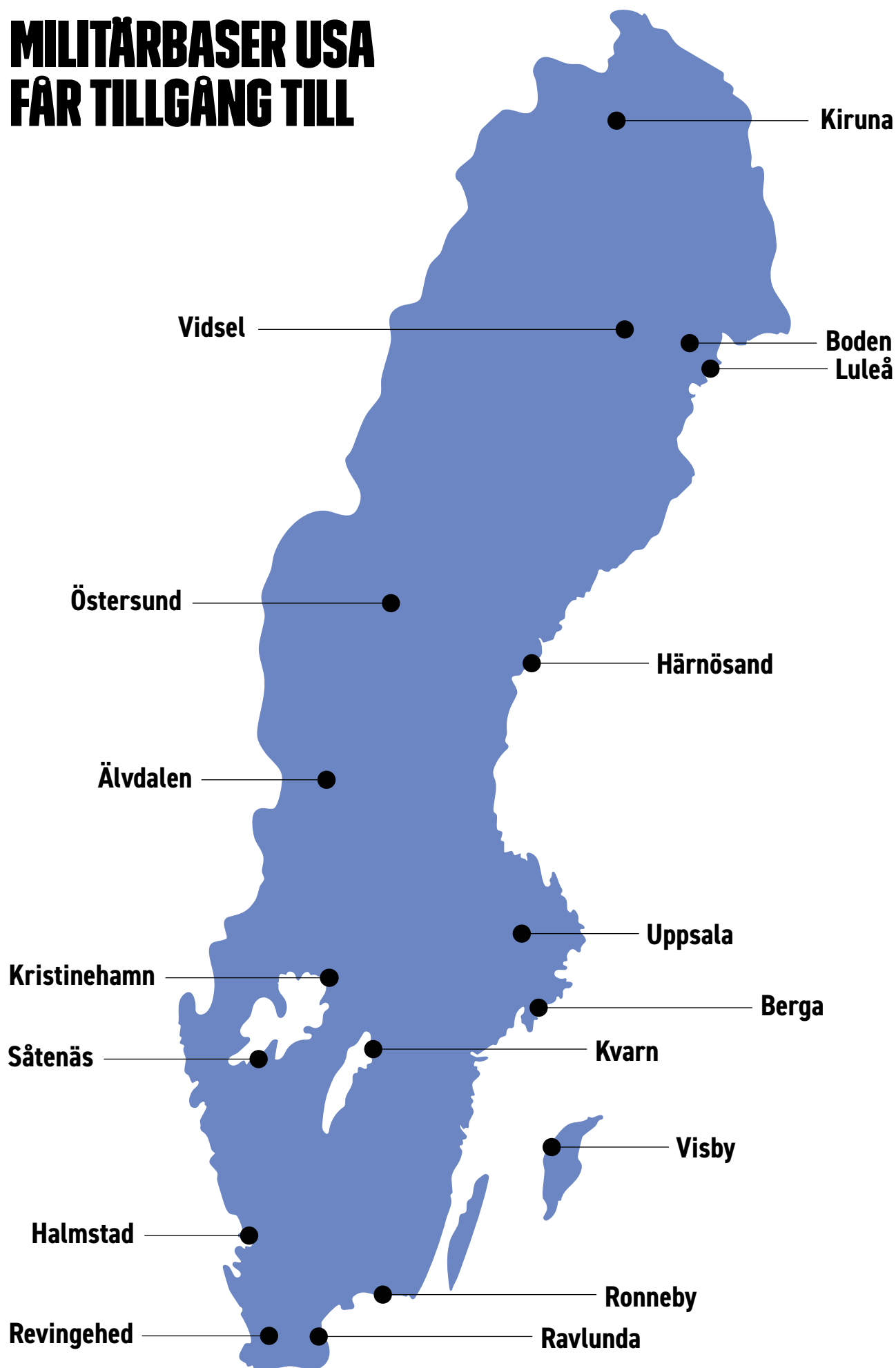
¹³⁶ Misstänkta sexbrott anmäls inte – Försvarsmakten väljer det ”fegare alternativet”. *Dagens Nyheter*. (8/1 2024). <https://www.dn.se/sverige/misstankta-sexbrott-anmals-inte-forsvarsmakten-valjer-det-fegare-alternativet/> (hämtad 2024-06-07)

¹³⁷ Försvarsmakten, FM2021-17747:2. *Försvarsmaktens inriktning för arbetet med jämställdhetsintegrering 2022 – 2025*.

¹³⁸ Försvarsmakten. *Jämställdhet och jämlikhet*. 2023

¹³⁹ FM2021-17747:2. *Försvarsmaktens inriktning för arbetet med jämställdhetsintegrering 2022–2025*.

MILITÄRBASER USA FÅR TILLGÅNG TILL

AVSLUTANDE REFLEKTION

Som vi har visat riskerar den rådande försvarspolitik att leda till stora konsekvenser för kvinnors säkerhet, inte minst i de 17 kommuner där USA kan komma att stationera trupp inom DCA-avtalet.

Utifrån den försvarspolitik som idag bedrivs måste vi våga fråga oss vad konsekvensen för samhället blir av att utbilda fler och fler unga män i aggressivitet, våld och lydnad. Det behöver även sättas i relation till en global backlash mot jämställdhet och kvinnors rättigheter som också märks av i Sverige. Ungdomsbarometerns generationsrapport 2025 visar en utveckling mot mer traditionella könsroller.¹⁴⁰ Brottsförebyggande rådet visar samtidigt att andelen pojkar som både uppger att de skulle använda våld som svar på att någon kallade dem något elakt, och de som inte tycker det är fel att använda våld för att få respekt ökar.¹⁴¹ En ökning av militariserad maskulinitet riskerar att normalisera våld, kontrollerande och aggressiva beteenden.

I Sveriges nationella handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet står det att: *Könsrelaterat våld är en allvarlig och oacceptabel kränkning av de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt. Att motverka könsrelaterat våld och konfliktrelaterat sexuellt våld är högt prioriterat av regeringen /.../*.¹⁴²

I den senaste granskningen av Sverige inom FN:s Kvinnokonvention (2021) kritiserade kommittén Sveriges arbete med mäns våld mot kvinnor, platsbristen på skyddade boenden samt det låga

antalet fällande domar när det kommer till sexualiserat våld och människohandel.¹⁴³ I granskningen inom Istanbulkonventionen (2024) får Sverige kritik bland annat vad gäller avsaknad av kunskap om mäns våld mot kvinnor bland olika yrkeskåror och avsaknad av samordning mellan myndigheter.¹⁴⁴

Att stoppa mäns våld mot kvinnor är avgörande för kvinnors säkerhet och en grundläggande fråga när det kommer till jämställdhet. Våldet hindrar också kvinnors rättigheter på alla andra områden.

Sveriges åtaganden

Förutom Sveriges egna jämställdhetspolitiska mål om mäns våld mot kvinnor och agendan för kvinnor, fred och säkerhet, måste Sverige följa **FN:s Kvinnokonvention**. Den ålägger staterna att motverka mäns våld mot kvinnor, stereotypera könsroller (Artikel 5) och bekämpa prostitution och människohandel (Artikel 6). Inom **Pekingplattformen** ska Sverige vidta åtgärder för att förebygga och eliminera våld mot kvinnor (Strategic objective D.1.) genom att exempelvis se till att tillräckliga resurser finns, eliminera handel med kvinnor (Strategiskt mål D.3.) samt främja en fredskultur genom att lära pojkar och flickor att lösa konflikter utan våld (Strategic objective E.4). **Istanbulkonventionen** ålägger Sverige att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet och i enlighet med **Agenda 2030** ska staterna eliminera alla former av våld mot kvinnor och flickor, inklusive människohandel och sexuellt utnyttjande (SDG 5.2).

¹⁴⁰ Ungdomsbarometern. *Generationsrapporten 2025*. 2025.

¹⁴¹ Jämställdhetsmyndigheten. *Resultatrapporten 2025 - Jämställdhet som strategi för att hantera och förebygga vår tids samhällsutmaningar*. 2025.

¹⁴² Utrikesdepartementet. *Sveriges nationella handlingsplan avseende perioden 2024–2028, Genomförande av FN:s Säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet*.

¹⁴³ Regeringen. *Sammanfattande slutsatser om Sveriges tionde periodiska rapport. CEDAW-kommitténs granskningsrapport*. 2021.

¹⁴⁴ GREVIO. *Building trust by delivering support, protection and justice – Sweden - First thematic evaluation report*. 2024.

REKOMMENDATIONER TILL BESLUTFATTARE

- Erkänn och synliggör konsekvenserna av försvarspolitiska beslut för mäns våld mot kvinnor
- Stå upp för jämställdhet och kvinnors rättigheter även när det innebär att kritisera Natoallierade
- Säkerställ att placeringen av utländsk trupp och internationella militärövningar inte bidrar till exploatering av kvinnors och flickors kroppar genom prostitution och människohandel för sexuella ändamål
- Säkerställ att polis och socialtjänst har kunskap om riskerna samt tillräckliga resurser för att kunna arbeta förebyggande i anslutning till militärbaser och internationella övningar
- Säkerställ att utländsk militär får information om svensk lagstiftning
- Säkerställ att skolor och socialtjänst får information om ökade risker för prostitution och människohandel för sexuella ändamål i de kommuner där amerikansk trupp kan placeras eller militärövningar genomförs
- Omförhandla DCA-avtalet så att svensk jurisdiktion gäller när det kommer till sexuella övergrepp, köp av sexuell handling, människohandel för sexuella ändamål och våld i nära relationer
- Stärk det svenska arbetet mot prostitution och människohandel samt mäns våld mot kvinnor genom ökade resurser till rättsväsende samt myndigheter och civilsamhälle, särskilt lokala kvinnojourer
- Säkerställ att kvinnor som utsatts för sexköp eller människohandel för sexuella ändamål inte riskerar utvisning vid kontakt med myndigheter
- Säkerställ att utländsk trupp som stationeras i Sverige, inklusive medföljande anhöriga, får information om var de kan vända sig om de utsatts för våld
- Analysera hur begreppet "ovälkommet beteende" osynliggör mäns våld mot kvinnor genom en kartläggning av sexualiserat våld inom Försvarsmakten
- Överlämna alla ärenden om sexuella övergrepp, samt sexuella trakasserier som kan utgöra brott, inom Försvarsmakten till civilpolis, även om förövaren är en person som ingår i utländsk trupp
- Förebygg risken att svenska soldater utsätts för sexualiserat våld under Natouppdrag samt om amerikansk trupp stationeras på svensk mark
- Motverka straffrihet genom att säkerställa att ärenden om sexuella trakasserier och övergrepp på Natobaser inte hamnar mellan stolarna när flera nationer är inblandade
- Förebygg risken för att mäns våld mot kvinnor ökar genom att planera för mottagandet av svenska soldater som deltagit i krig
- Synliggör hur destruktiva maskulinitetsnormer bidrar till våld och investera i normförändrande arbete

MÅL:

EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET

03

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

MILITÄR UPPRUSTNING GYNNAR MÄNS EKONOMI

2024 spenderade världens stater 2 718 miljarder dollar på militära utgifter, en ökning med över 9 procent från året innan, och den högsta från ett år till ett annat sedan slutet av Kalla kriget. Ökningen

märks tydligast i Europa och Mellanöstern.¹⁴⁵

På ett toppmöte i mars 2025 kom EU-länderna överens om att satsa 800 miljarder euro på försvar och säkerhet.¹⁴⁶

2024 spenderade världens stater

2 718 000 000 000

dollar på militära utgifter

Dessa investeringar i militär upprustning gynnar huvudsakligen män. Män utgör en överväldigande majoritet av dem som arbetar inom försvarssektorn, oavsett om man tittar på militära organisationer, privata säkerhetsföretag eller försvarsindustrin. Inom EU och Nato utgör män 87 procent av medlemsstaternas militärer.¹⁴⁷ 87 procent av alla anställda inom den privata säkerhetsindustrin är män¹⁴⁸ liksom över 75 procent av alla anställda inom försvarsindustrins största företag.¹⁴⁹

De summor som investeras i militär upprustning är enorma jämfört med satsningar på konfliktförebyggande arbete. Det bilaterala biståndet till konfliktdrabbade områden under åren 2021–2022 uppgick i totalt 47,7 miljarder dollar. Av detta gick endast 0,3 procent, 142 miljoner dollar, direkt till kvinnorrätsorganisationer i kris och konflikt, en siffra som dessutom minskat flera år i rad.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Sipri. *Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges*. (28/4 2025). <https://www.sipri.org/media/press-release/2025/unprecedented-rise-global-military-expenditure-european-and-middle-east-spending-surges> (hämtad 2025-05-02)

¹⁴⁶ EU:s länder satsar 800 miljarder euro på försvar. *Sveriges Radio*. (7/3 2025). <https://www.sverigesradio.se/artikel/eus-lander-satsar-800-miljarder-euro-pa-forsvar> (hämtad 2025-05-02)

¹⁴⁷ European Parliament Research Services. *Share of Women in Nato armed forces*. (2024). <https://epthinktank.eu/2025/03/06/women-in-foreign-affairs-and-international-security-an-increasingly-salient-debate/share-of-women-in-nato-armed-forces/> (hämtad 2025-06-09)

¹⁴⁸ International Labour Organization. *Statistical Brief. Statistical Profile: Private Security Services Sector*. 2022.

¹⁴⁹ Barnes, T. (2023). Flush With Federal Funds, Defense Contractors Employ Few Women. *Inkstick*, (6/4 2023). <https://inkstick-media.com/flush-with-federal-funds-defense-contractors-employ-few-women/> (hämtad 2025-06-09)

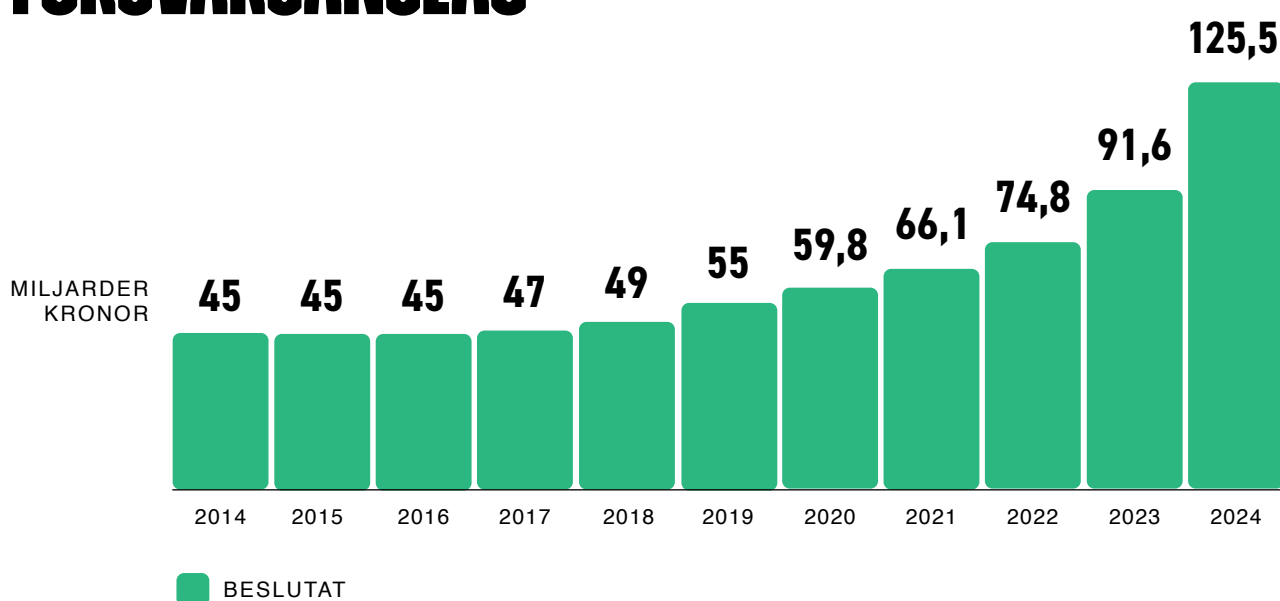
¹⁵⁰ UN Women. *Facts and figures: Women, peace, and security*.

GLOBALA PRIORITERINGAR

Summor som investeras i militär upprustning i jämförelse med kvinnorrättsorganisationers arbete i kris och konflikt

SVERIGES FÖRSVARANSLAG

Källa: Regeringen

→ Så ser det ut i Sverige

Mellan 2014–2024 har Sveriges försvarsutgifter ökat med 179 procent, från 45 miljarder till 125,5 miljarder kronor. Under 2024 ökade utgifterna med 34 procent.¹⁵¹ För 2025 beslutades anslagen till det militära försvaret till 143 miljarder kronor.¹⁵² I vårändringsbudgeten 2025 tillfördes ytterligare 96 miljoner kronor för arbetet med hybridhot samt ett tillskott på 25 miljarder kronor för att möjliggöra inköp av försvarsmateriel från och med 2025.¹⁵³

Regeringen har lagt fram ett förslag om en lånefinansierad försvarssatsning på sammantaget uppemot 300 miljarder kronor till och med 2034 för att möta Natos då förväntade nya mål för försvarsutgifter på mellan 3-4 procent av BNP.¹⁵⁴ Samtliga riksdagspartier stödjer förslaget. I juni 2025 beslutade dock Natos medlemsstater att lägga ett mål på 5 procent av BNP till år 2035.¹⁵⁵ För att nå ett detta mål behöver Sverige höja försvarsanslagen ytterligare.

Eftersom även den svenska försvarssektorn domineras av män utgör dessa satsningar en påtaglig investering i mäns arbetstillfällen och inkomster. År 2023 utgjorde män 76 procent av kontinuerligt tjänstgörande och 91 procent av tidvis tjänstgörande inom Försvarsmakten. 81 procent av dem som påbörjade grundutbildning med värnplikt var män.¹⁵⁶

En av upprustningens främsta vinnare är försvarsindustrin och i Sverige har landets största vapenföretag Saabs aktie stigit med 343 procent de senaste tre åren.¹⁵⁷ I de tre största vapenföretagen i Sverige är mansdominansen tydlig. Saabs styrelse består av 79 procent män,¹⁵⁸ i BAE Systems Bofors är 83 procent av de ordinarie ledamöterna män¹⁵⁹ och i BAE Systems Hägglunds ligger siffran på 90 procent män.¹⁶⁰ Av Saabs anställda är 74 procent män.¹⁶¹

¹⁵¹ Sipri. *Unprecedented rise in global military expenditure as European and Middle East spending surges*. (28/4 2025).

¹⁵² Regeringen. *Försvarsbudget*. (u.å.). <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/forsvarsbudget/> (hämtad 2025-04-15)

¹⁵³ Regeringen. *Satsningar på stärkt militärt försvar, åtgärder mot hybridhot och ökat stöd till Ukraina*. 2025. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2025/03/satsningar-pa-starkt-militart-forsvar-atgarder-mot-hybridhot-och-okat-stod-till-ukraina/> (hämtad 2025-04-15)

¹⁵⁴ Regeringen. *Satsningar på stärkt militärt försvar, åtgärder mot hybridhot och ökat stöd till Ukraina*. 2025.

¹⁵⁵ Natoländerna har enats om 5 procent. *Dagens Nyheter*. (25/6 2025). <https://www.dn.se/direkt/2025-06-25/natolanderna-har-enats-om-5-procent/> (hämtad 2025-06-25)

¹⁵⁶ Försvarsmaktens årsredovisning 2023

¹⁵⁷ Saab slår nytt rekord – nu Stockholmsbörsens tionde största bolag. *Affärsvärlden*. (15/4 2025). <https://www.affarsvarlden.se/artikel/saab-slar-nytt-rekord-nu-stockholmsborsens-tionde-storsta-bolag> (hämtad 2025-05-02)

¹⁵⁸ Saabs styrelse, [saab.com](https://www.saab.com/sv/about/bolagsstyrning/styrelsen), <https://www.saab.com/sv/about/bolagsstyrning/styrelsen> (hämtad 2025-05-02)

¹⁵⁹ BAE Systems Bofors AB, [allabolag.se](https://www.allabolag.se/befattningshavare/bae-systems-bofors-ab/karlskoga/metaller-legeringar/2JZHV00I5YGAN), <https://www.allabolag.se/befattningshavare/bae-systems-bofors-ab/karlskoga/metaller-legeringar/2JZHV00I5YGAN> (hämtad 2025-05-02)

¹⁶⁰ BAE Systems Hägglunds AB, [allabolag.se](https://www.allabolag.se/befattningshavare/bae-systems-h%C3%A4gglunds-aktiebolag/%C3%B6rn%C3%B6lsvik/bilar-tillverkning/2K03LI-ZI63IFM), <https://www.allabolag.se/befattningshavare/bae-systems-h%C3%A4gglunds-aktiebolag/%C3%B6rn%C3%B6lsvik/bilar-tillverkning/2K03LI-ZI63IFM> (hämtad 2025-05-02)

¹⁶¹ Saabs års- och hållbarhetsredovisning 2024 <https://www.saab.com/globalassets/cision/documents/2025/20250303-saab-publicerar-ars-och-hallbarhetsredovisning-for-2024-sv-0-4999950.pdf> (hämtad 2025-06-16)

NEGATIVA KONSEKVENSER FÖR KVINNORS EKONOMI OCH LIVSVILLKOR

Militarisering påverkar kvinnors liv både i den privata och i den offentliga sfären.¹⁶² Forskning visar att det finns ett samband mellan militarisering och ojämställdhet mellan kvinnor och män. När länder ökar sina militära utgifter påverkar det andra sektorer, som exempelvis hälsa och utbildning, negativt. Det drabbar kvinnor oproportionerligt hårt, då de ofta är mer beroende av offentligt finansierad vård och omsorg.¹⁶³ Militära utgifter har också visat sig öka inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor.¹⁶⁴

Studier har också hittat ett negativt samband mellan militära utgifter och kvinnors karriärmöjligheter inom naturvetenskap och teknik. Detta kopplas framförallt till hur ökade militära utgifter styr anslag och forskning mot utvecklingen av försvarsteknologier, ett område där kvinnor är underrepresenterade. I praktiken bidrar detta till att exkludera kvinnor från forskningskarriärer inom naturvetenskap, teknik ingenjörskap och matematik.¹⁶⁵

År 2022 var endast 63 procent av världens kvinnor mellan åldrarna 25–54 en del av arbetsmarknaden, till skillnad från 92 procent av männen. Kvinnor tjänar globalt 20 procent mindre än män.¹⁶⁶ Studier har visat att värdet av kvinnors obetalda omsorgsarbete i vissa länder skulle uppgå till 40 procent av BNP om det omvandlades i pengar.¹⁶⁷

→ Så ser det ut i Sverige

Samtidigt som regeringen gör historiska investeringar i det militära försvaret fortsätter bristerna i välfärden, och det är kvinnor som betalar det högsta priset. Dels för att det är en kvinnodominerad arbetsmarknad, dels för att brister påverkar kvinnors liv i större utsträckning än mäns till följd av existerande ojämställdhet.

Löneskillnaden mellan män och kvinnor i Sverige låg 2023 på 10 procent¹⁶⁸ och den disponibla inkomstskillnaden ligger på 20 procent.¹⁶⁹ Sedan

¹⁶² Enloe, C. H. (1983). *Does khaki become you? : the militarisation of women's lives*. Pluto. & Enloe, C. (2000). *Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women's Lives* (1st ed.). University of California Press.

¹⁶³ Elveren, A. Y., & Moghadam, V. M. (2022). Militarization and Gender Inequality: Exploring the Impact. *Journal of Women, Politics & Policy*, 43(4), 427–445.

¹⁶⁴ Elveren, A. Y., & Moghadam, V. M. (2022). Militarization and Gender Inequality: Exploring the Impact.

¹⁶⁵ Saxon, T. & Weiler, S. Defence spending and women in research: A cross-country comparison, *Science and public policy*, Volume 46, Issue 5, October 2019, Pages 679–688.

¹⁶⁶ UN Women, *Progress on women's rights and the Sustainable Development Goals – Takeaways from UN Women's Gender Snapshot 2024*. (21/9 2024) <https://www.unwomen.org/en/resources/gender-snapshot/theme> (hämtad 2025-05-02)

¹⁶⁷ UN Women. *Facts and figures: Economic empowerment*. 2024. <http://unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment/facts-and-figures> (hämtad 2025-05-04)

¹⁶⁸ Medlingsinstitutet. *Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2023 – vad säger den officiella lönestatistiken?* 2024. <https://www.mi.se/app/uploads/loneskilnaden-2023.pdf> (hämtad 2025-05-09)

¹⁶⁹ Jämställdhetsmyndigheten. *Delmål 2: ekonomisk jämställdhet*. 2025. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/jamstalldhet-i-sverige/delmål-2-ekonomisk-jamstalldhet/> (hämtad 2025-05-09)

pandemin 2020 har kvinnors löneutveckling i relation till mäns stannat av. En anledning till det är att lönerna inom offentlig sektor inte ökat i samma grad som inom privat sektor.¹⁷⁰

I den offentliga sektorn hittar vi kvinnor inom vård, omsorg, förskola och skola, de samhällsbärande yrkesgrupperna, vilka också ska fungera i händelse av kris eller krig. Ändå har regeringen i budgeten för 2025 skurit ned i de generella statsbidragen till regionerna, samtidigt som endast 3 av de 60 miljarderna inom reformutrymmet gick till sjukvård.¹⁷¹ Att detta får konsekvenser för jämställdheten är ingen nyhet.

En underfinansiering av vården får stora jämställdhetseffekter. En majoritet av de anställda är kvinnor. Många jobbar deltid för att de inte orkar heltid, och Vårdförbundets yrken har gått från att vara friska till de sjukaste. Vi betalar med vår hälsa och ekonomi.

SINEVA RIBEIRO, ORDFÖRANDE
FÖR VÅRDFÖRBUNDET.¹⁷²

¹⁷⁰ Kraftfulla insatser för jämställda löner krävs. *Dagens Industri*. (4/3 2025). <http://di.se/debatt/kraftfulla-insatser-for-jamstallda-loner-kravs/> (hämtad 2025-05-04)

¹⁷¹ Regeringens budget riskerar att slå hårt mot sjukvården. *Vårdförbundet*. (19/9 2024) <https://via.tt.se/pressmeddelande/3619678/regeringens-budget-riskerar-att-sla-hart-mot-sjukvar-den?publisherId=3236820&lang=sv> (hämtad 2025-04-16)

¹⁷² Regeringens budget riskerar att slå hårt mot sjukvården. *Vårdförbundet*. (19/9 2024)

Sveriges största yrkesgrupp är undersköterskor inom äldreomsorgen. Av de 130 000 undersköterskorna är 88 procent är kvinnor. Yrkesgruppen är sjukskrivna dubbelt så ofta och dubbelt så länge som andra yrkesgrupper.¹⁷³ Enligt Vårdförbundet arbetade deras medlemmar år 2023 tre miljoner övertidstimmar, vilket motsvarar 1800 heltidstjänster.¹⁷⁴ Samtidigt rapporterade *Dagens Nyheter* 2024 om att rekordmånga inom vård och omsorg varslats, över 4 500 personer, den högsta siffran sedan 2010.¹⁷⁵ Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) konstaterar att 104 kommuner och 15 regioner landade på underskott 2024, det högsta antalet kommuner sedan 2003.¹⁷⁶ Enligt LO kommer det finnas ett finansieringsgap i välfärden på 55 miljarder kronor redan år 2028 för att upprätthålla 2023 års nivå, och då är inte ökade kostnader för löner och en växande äldre befolkning inräknad.¹⁷⁷

Nationellt Kompetenscentrum för Anhöriga har räknat ut att kostnaden för anhörigomsorgen är cirka 152 miljarder kronor per år, där den största kostnaden är inkomstbortfall för den anhöriga som vårdar.¹⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att andelen kvinnor som får äldreomsorg är större

än män och att detta beror på att kvinnor ofta har ett stort omsorgsansvar för sina män innan de dör. Män nyttjar därför inte den offentliga omsorgen i samma utsträckning.¹⁷⁹ Enligt en studie från 2021 skulle det kosta staten 194 miljarder kronor om den omsorg som idag utförs obetalt av anhöriga, en majoritet kvinnor, skulle utföras av undersköterskor. Detta obetalda arbete påverkar kvinnors hälsa, arbetsliv och ekonomi, inklusive pension, negativt.¹⁸⁰

Jämställdhetsmyndigheten lyfter i sin rapport för 2024 att stressrelaterade tillstånd är den största orsaken till sjukskrivningar och att kvinnor inom vård, skola och omsorg är särskilt drabbade. Kvinnor står för 79 procent av dessa sjukskrivningar som också ökade med 29 procent mellan 2019 och 2023.¹⁸¹ De skriver att: *Åtgärder för en utökad och förbättrad äldreomsorg kan därför ses som en indirekt åtgärd för ökad jämställd hälsa och ökad jämställdhet generellt. Åtgärderna inom äldreomsorgen överlappar även det arbete som görs med koppling till arbetsrelaterad ohälsa.*¹⁸²

¹⁷³ Jämställdhetsmyndigheten. *Resultatrapporten 2025 - Jämställdhet som strategi för att hantera och förebygga vår tids samhällsutmaningar*.

¹⁷⁴ Vårdförbundet. *Schemaändringar i vården ger orimlig arbetsmiljö*. 2025. <https://www.vardforbundet.se/engagemang-och-paverkan/avtalsorelse-2025/schemaandringar-i-varden-ger-orimlig-arbetsmiljo/> (hämtad 2025-04-15)

¹⁷⁵ Rekordmånga varsel inom vård och omsorg – tusentals riskerar sina jobb. *Dagens Nyheter*. (13/9 2024). <https://www.dn.se/ekonomi/rekordmanga-varsel-inom-var-d-och-omsorg-tusentals-riskerar-sina-jobb/> (hämtad 2025-04-16)

¹⁷⁶ Sveriges Kommuner och Regioner. *Så blev 2024 – och så ser det ut framåt*. 2025. <https://skr.se/skr/tjanster/bloggarfranskr/ekonomibloggen/artiklar/sablev2024ochsaserdetutframat.88137.html> (hämtad 2025-04-16)

¹⁷⁷ LO. *Välfärdsgapet 2024, Resursbehov i vård, skola och omsorg till och med 2028*. 2024. <https://www.lo.se/lo-fakta/valfardsgapet-2024> (hämtad 2025-06-16)

¹⁷⁸ Jämställdhetsmyndigheten. *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapport 2024*.

¹⁷⁹ Jämställdhetsmyndigheten. *Resultatrapporten 2025 - Jämställdhet som strategi för att hantera och förebygga vår tids samhällsutmaningar*.

¹⁸⁰ Jämställdhetsmyndigheten. *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapport 2024*.

¹⁸¹ Jämställdhetsmyndigheten. *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapport 2024*.

¹⁸² Jämställdhetsmyndigheten. *Resultatrapporten 2025 - Jämställdhet som strategi för att hantera och förebygga vår tids samhällsutmaningar*.

Det skulle kosta staten

194 000 000 000

kronor om den omsorg som idag utförs obetalt
av anhöriga skulle utföras av undersköterskor

HUR FÖRDELAS STATENS RESURSER?

Enligt Jämställdhetsmyndighetens rapport *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapporten 2024* är bilden av hur politiska beslut och satsningar påverkar män, kvinnor och jämställdhet snedvriden. Det beror på att olika politikområden kodas på olika sätt. Medan exempelvis försvar, rättsväsende, näringsliv och miljöskydd kategoriseras som allmänintresse, något som gynnar alla, räknas satsningar från staten på kommuner och regioner, hälso- och sjukvård som något som gynnar kvinnor i större utsträckning än män.¹⁸³ Detta trots att män nyttjar kriminalvården i mycket högre utsträckning (94 procent av de som avtjänade straff på anstalt år 2022 var män) precis som statliga stöd till företag

och arbetsmarknadspolitiska program.¹⁸⁴ Som vi visat ovan gäller detta även försvaret, som gynnar mäns arbetstillfällen och ekonomi.

Den främsta anledningen till att kvinnor nyttjar hälso- och sjukvård mer än män är att kvinnor föder barn, men detta betraktas inte som ett allmänintresse.¹⁸⁵ Det sätt som olika budgetområden kategoriseras innebär att satsningar på kvinnor överskattas och att satsningar som gynnar män underskattas och osynliggörs.

¹⁸³ Jämställdhetsmyndigheten. *Nu tappar jämställdhetsarbetet styrfart – färre myndigheter har jämställdhetsuppdrag*. (23/4 2024) <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/aktuellt/press/nu-tappar-jamstalldhetsarbetet-styrfart-farre-myndigheter-har-jamstalldhetsuppdrag/> (hämtad 2025-04-15)

¹⁸⁴ Jämställdhetsmyndigheten. *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapport 2024*.

¹⁸⁵ Jämställdhetsmyndigheten. *Jämställdhetsarbetet tappar styrfart – Resultatrapport 2024*.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Sveriges beslut att kraftigt investera i militär upprustning bidrar huvudsakligen till mäns arbetstillfällen, inkomster och ekonomiska tillgångar. Den internationella forskningen visar att militär upprustning påverkar kvinnor negativt sett till såväl arbetstillfällen, ekonomi och hälsa. Den svenska välfärden är redan hårt belastad och risken är påtagliga att den militära upprustningen kommer att ske på bekostnad av offentlig vård och omsorg, vilket får allvarliga konsekvenser för jämställdheten i Sverige.

Allmänhetens stöd för en upprustning är vid första anblick starkt, 83 procent anser att Sverige kraftigt bör öka sina försvarsutgifter enligt en undersökning av Demoskop (2025). Men den visar också att stödet rasar drastiskt när frågan sätts i relation till var pengarna ska tas ifrån. Endast 56 procent anser att Sverige bör öka sina försvarsutgifter om det innebär minskade resurser till välfärden.¹⁸⁶

I Sveriges nationella handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet står det att: *[i]nvesteringar i jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter är ett effektivt sätt att förebygga konflikter.*¹⁸⁷ Ändå bleknar investeringar i jämställdhet och kvinnors rättigheter i jämförelse med försvarsutgifterna. Sverige har tidigare kritiserats av FN:s Kvinno-

konvention för feminiseringen av fattigdom och för den arbetsrelaterade ohälsan bland kvinnor.¹⁸⁸

Att prioritera militär upprustning över kvinnors rättigheter och hälsa går också emot flera av Sveriges internationella åtaganden inklusive Agenda 2030 och Pekingplattformen.

Sveriges åtaganden

Förutom Sveriges egna jämställdhetspolitiska mål om ekonomisk jämställdhet och agendan för kvinnor, fred och säkerhet, måste Sverige följa **FN:s Kvinnokonvention**. Den ålägger staterna att motverka diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden när det gäller anställning, lönesättning, villkor, förmåner och arbetarskydd (Artikel 11) och garantera kvinnor samma rättigheter som män i samhällsliv och ekonomi (Artikel 13). Inom **Pekingplattformen** ska Sverige vidta åtgärder för att främja kvinnors ekonomiska rättigheter inklusive anständiga arbetsvillkor (Strategic objective F.1.), främja ett jämställt ansvar för arbete och familj (Strategic objective F.5.) samt minska investeringar i militära utgifter (Strategic objective E.2). I enlighet med **Agenda 2030** ska Sverige ge kvinnor lika rätt till ekonomiska resurser (SDG 5.a).

¹⁸⁶ Upprustning har starkt stöd – konflikten rör hur det betalas. *Dagens Nyheter*. (27/3 2025). <https://www.dn.se/debatt/upprustning-har-starkt-stod-konflikten-ror-hur-det-betalas/>

¹⁸⁷ Utrikesdepartementet. *Sveriges nationella handlingsplan avseende perioden 2024–2028. Genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet.*

¹⁸⁸ Regeringen. *Sammanfattande slutsatser om Sveriges tionde periodiska rapport. CEDAW-kommitténs granskningsrapport. 2021.*

REKOMMENDATIONER TILL BESLUTFATTARE

- Erkänn och synliggör konsekvenserna av försvarspolitiska beslut för ekonomisk jämställdhet
- Verka för minskade globala militära utgifter, i enlighet med internationella åtaganden
- Bromsa de skenande svenska försvarsutgifterna
- Erkänn vård och omsorg som säkerhetsskapande i fred, kris och krig
- Säkerställ att ekonomisk jämställdhet vägs in i beslut om investeringar i militärt försvar
- Synliggör i statsbudgeten att investeringar i militärt försvar gynnar män
- Se över kategoriseringen av områden i statsbudgeten utifrån om de gynnar män, kvinnor eller allmänintresset så att det ger en rättvisande bild
- Öka finansiering av välfärden i syfte att stärka kvinnors ekonomi, arbetsmiljö, psykiska och fysiska hälsa samt minska kvinnors obetalda omsorgsarbete

**Fred är inte endast frånvaro
av krig, det är närvaron
av rättvisa.**

JANE ADDAMS (1860-1935), GRUNDARE AV
INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR
FRED OCH FRIHET OCH MOTTAGARE AV
NOBELS FREDSPRIS 1931

SLUTORD

I denna rapport har vi lyft frågor som sällan diskuteras när det kommer till försvarspolitik. Genom att utgå ifrån tre av Sveriges jämställdhetspolitiska mål; en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet och mäns våld mot kvinnor ska upphöra, har vi visat att försvarspolitiska beslut påverkar män och kvinnor olika och riskerar att få påtagliga konsekvenser för jämställdheten i Sverige.

Svensk försvars- och säkerhetspolitik är redan starkt mansdominerad och den upprustning vi nu ser förflyttar ytterligare makt till män och mansdominerade institutioner. Den enorma tillförseln av ekonomiska medel till försvarssektorn kommer att gynna mäns arbetstillfällen och ekonomi. De resurser som nu läggs på upprustning läggs inte på välfärden, vilken är avgörande för människors, inte minst kvinnors, hälsa och säkerhet. Upprättandet av militärbaser och stationeringen av utländsk militär i Sverige ökar risken för sexuell exploatering av kvinnor och flickor. Dessa är bara några exempel.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte kunnat identifiera några av dessa konsekvenser inför besluten om Natomedlemskap och det militära samarbetsavtalet med USA (DCA). Det visar på bristande kunskap och på det faktum att kvinnors säkerhet och rättigheter fortfarande inte tas på allvar.

Sammantaget ser vi en stor risk för att försvarspolitiken kommer fortsätta att hanteras som ett politikområde där jämställdhetsperspektiv inte anses relevanta och att besluten som fattas därför kommer att leda till negativa konsekvenser för jämställdhet. Vårt hopp är att denna rapport ska bidra till mer relevanta analyser och diskussioner inför framtida beslut och till en bättre hantering av riskerna.

I arbetet med rapporten har vi identifierat en rad frågor som förtjänar ytterligare analyser. En sådan fråga är hur militariseringen som sker i vårt närområde inte bara påverkar kvinnor i Sverige utan också i Europa och resten av världen. Fördjupade studier av exempelvis ungdomars syn på upprustning och kopplingen mellan militarisering och nationalism skulle bidra till en bättre förståelse av var den pågående upprustningen kan tänkas ta oss i framtiden. Att undersöka hur försvarspolitik gynnar och missgynnar olika grupper utifrån exempelvis etnicitet, klass, sexualitet, könsidentitet, ålder och boendeort är andra viktiga bidrag till förståelsen av säkerhet. En särskilt angelägen fråga som bör studeras närmare är hur försvarspolitiken påverkar Sveriges urfolks rättigheter.

Vi ser också ett behov av att fortsätta granska de politiska beslutsprocesserna. Hur bereds frågorna? Vilka bidrar till analyserna? Hur görs urvalet av remissinstanser och hur tas remissyttranden tillvara? Hur påverkas våra demokratiska rättigheter av att beslut hastas fram med hänvisningar till yttre hot?

Under arbetet med rapporten har vi upplevt ett stort intresse för att förstå försvarspolitikens konsekvenser för jämställdhet. Det stora engagemanget, inte minst bland lokala och regionala aktörer, visar tydligt att dessa frågor behöver adresseras. Konsekvenserna är uppenbara för dem som dagligen arbetar för att bygga trygga och jämställda lokalsamhällen. Nu är det hög tid att våra beslutsfattare tar till sig av den kunskap som finns, både internationellt och runt om i Sverige, och börjar bygga säkerhet för alla.

BILAGA

SVERIGES ÅTAGANDEN OM JÄMSTÄLLDHET

SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅL

Sverige har sex nationella **jämställdhetspolitiska mål** som alla syftar till "att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv."¹⁸⁹ Dessa är:

01

En jämn fördelning av makt och inflytande

Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.

02

Ekonomisk jämställdhet

Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

03

Jämställd utbildning

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

04

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

05

Jämställd hälsa

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

06

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

¹⁸⁹ Regeringen. *Mål för jämställdhet*. 2016. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/> (hämtad 2025-04-10).

JÄMSTÄLLDHETSINTEGRERING I REGERINGSKANSLIET

Sedan 2016 finns regeringsbeslut om att Regeringskansliet ska jämställdhetsintegrera sin verksamhet¹⁹⁰ (tidigare fanns beslut om myndigheter). Under perioden som denna rapport fokuserar på gällde *Regeringsbeslut Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2021–2025 (A2021/01442)*.¹⁹¹ Från 2025 gäller ett nytt beslut: *Regeringsbeslut Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2025–2029 (A2025/00105)*.¹⁹²

I Regeringsbeslut Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2021–2025 (A2021/01442) går att läsa:

- Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i all politik som påverkar människors rättigheter, villkor och möjligheter.
- När ett beslut direkt eller indirekt påverkar människors villkor, ska ett jämställdhetsperspektiv anläggas i beredningen av ärendet.
- Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen. I korthet innebär det att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten, i största möjliga mån ska främja jämställdhet. Budgetprocessen ska därför jämställdhetsintegreras.
- I lagrådsremisser och propositioner samt skrivelser till riksdagen ska förslag samt bedömningar analyseras utifrån de jämställdhetspolitiska målen.

Det nya beslutet *Regeringsbeslut Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2025–2029 (A2025/00105)* innehåller ett svagare språk där det först ska bedömas om jämställdhet är *relevant* för den fråga som bereds och sedan att ett jämställdhetsperspektiv *ska beaktas* i budgetprocess, myndighetsstyrning och lagstiftningsprocesser, istället för att det som tidigare *ska anläggas*.

¹⁹⁰ Regeringen. *Jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter – JiM*. 2025. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/jamstalldhetsintegrering-i-statliga-myndigheter---jim/> (hämtad 2025-04-10)

¹⁹¹ Regeringen. *Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2021–2025*, (A2021/01442).

¹⁹² Regeringen. *Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2025–2029*, (A2025/00105).

KVINNOR, FRED OCH SÄKERHETSAGENDAN

FN:s säkerhetsrådsagenda för kvinnor, fred och säkerhet handlar i grunden om att förebygga och stoppa krig. Resolution 1325 antogs år 2000 efter påtryckningar från kvinnor i det globala civilsamhället. Den var den första resolutionen i säkerhetsrådet som slog fast att kvinnors deltagande i beslutsfattande, fredsprocesser och konfliktförebyggande arbete är avgörande för att uppnå hållbar fred. Sedan dess har ytterligare nio resolutioner antagits på området och tillsammans utgör dessa den så kallade Kvinnor, fred och säkerhetsagendan.¹⁹³ FN och medlemsstaterna är skyldiga att implementera agendan. Sverige har en nationell handlingsplan för genomförandet av kvinnor, fred och säkerhetsagendan för år 2024-2028.¹⁹⁴

KVINNOKONVENTIONEN

Kvinnokonventionen eller CEDAW (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women) antogs i FN:s generalförsamling 1979 och trädde i kraft 1981. Konventionen syftar till att eliminera all typ av diskriminering av kvinnor och lyfter områden som våld, arbete och makt. Sverige är som part till konventionen skyldig att följa den och rapporterar till FN vart fjärde år om hur arbetet går.

PEKINGPLATTFORMEN

1995 antog 189 av FN:s medlemsländer, inklusive Sverige, Beijing Platform for Action (Pekingplattformen) som är en handlingsplan för att uppnå jämställdhet genom tolv fokusområden som följs upp av FN:s kvinnokommission (Commission on the status of women, CSW). Ett av områdena (E) är "Kvinnor och väpnad konflikt" som exempelvis innehåller målet (E.2) "Minska de alltför stora militärutgifterna och kontrollera tillgången till vapen" för att göra det möjligt att "anslå ytterligare medel till social och ekonomisk utveckling, särskilt för att främja kvinnors ställning".¹⁹⁵

ISTANBULKONVENTIONEN

Istanbulkonventionen, eller Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, som är dess officiella namn, är den mest omfattande konventionen på området. Syftet är att skydda kvinnor och flickor mot alla former av våld och att förebygga, lagföra och avskaffa våld mot kvinnor. Konventionen kräver omfattande åtgärder samt slår fast att våld mot kvinnor är ett uttryck för ojämlika maktförhållanden. Europarådets expertgrupp GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) granskar staternas efterlevnad. Sverige ratificerade konventionen 2014.

AGENDA 2030

Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling antogs 2015. Målen, som är indelade i 169 delmål, ska bidra till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling. Mål 5 handlar om jämställdhet. Målen ska uppnås av världens länder till år 2030.

¹⁹³ FN. *United Nations Security Council Resolutions on Women, Peace and Security*. (u.å). <https://www.un.org/shestandsforspeace/content/united-nations-security-council-resolutions-women-peace-and-security> (hämtad 2025-04-14)

¹⁹⁴ Utrikesdepartementet. *Sveriges nationella handlingsplan avseende perioden 2024–2028. Genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet*.

¹⁹⁵ UN Women. *Beijing Platform for Action*. 1995. <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/armed.htm#object2> (hämtad 10 april 2025)

FÖRSVARSPOLITIKENS KONSEKVENSER FÖR JÄMSTÄLLDHET I SVERIGE

Inför Sveriges ansökan om medlemskap i Nato och det bilaterala försvarssamarbetsavtalet med USA (DCA) påstod regeringen att besluten inte skulle få några konsekvenser för jämställdhet. Syftet med denna rapport är att undersöka huruvida detta stämmer, och om inte, vilka konsekvenser försvarspolitiska beslut skulle kunna få för jämställdhet, kvinnors rättigheter och säkerhet i Sverige.

Rapporten analyserar konsekvenserna för tre av Sveriges jämställdhetspolitiska mål: en jämn fördelning av makt och inflytande; ekonomisk jämställdhet och mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Genom att koppla ihop försvarspolitiken med frågor som rör jämställdhet utmanar rapporten en stuprörspolitik där frågor behandlas separat. Oavsett vilka politiska beslut våra folkvalda fattar behöver de vara medvetna om, och öppna med, vilka konsekvenser dessa kan leda till.

